

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta
Katedra dějin a didaktiky dějepisu

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Milosrdné sestry sv. Karla Boromejského ve Frýdlantu nad Ostravicí

Sisters of mercy of St. Borromeo in Frýdlant nad Ostravicí

Josef Sučík

Vedoucí práce: Mgr. Dušan Foltýn
Studijní program: Specializace v pedagogice
Studijní obor: B D-ZSV

Odevzdáním této bakalářské práce na téma *Milosrdné sestry sv. Karla Boromejského ve Frýdlantu nad Ostravicí* potvrzují, že jsem ji vypracoval pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále potvrzují, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze 23. 7. 2020

.....

V první řadě bych rád poděkoval sestře Fidelis za umožnění studia kronik milosrdných sester uložených v jejich mateřinci v Praze na Malé Straně. Dík si zaslouží i Národní knihovna za zpřístupnění Krameria v nezvyklých časech. Musím poděkovat své rodině, bez jejíž podpory by vznik této práce byl stěží možný. Děkuji také Dušanu Foltýnovi za to, že ve mě probudil zájem nejen o mikrohistorii.

ABSTRAKT

Tato práce se věnuje působení Kongregace Milosrdných sester sv. Karla Boromejského ve Frýdlantu nad Ostravicí. Zaměřuje se na období od roku 1870, kdy do Frýdlantu nad Ostravicí přišly první tři sestry. Zvláštní pozornost je věnována fungování obecné a měšťanské školy od roku 1910 i škole obchodní. Součástí práce je také komparace důsledků obou světových válek na činnost kláštera. Závěrečná část popisuje dobu po roce 1948, kdy byl zřízen Charitní domov pro přestárlé muže. Práce se opírá o archivní prameny – jednak o kroniku řádu MSKB díl XIII., především však o kroniku samotné filiálky ve Frýdlantu nad Ostravicí (KR – F2) nacházející se v centrále Kongregace Milosrdných sester v Praze ve Šporkově ulici. Jedním z cílů je posouzení objektivit záznamů ve vztahu k historické skutečnosti. Doplnkem jsou materiály ze Státního okresního archivu Frýdek-Místek a informace z relevantní literatury.

KLÍČOVÁ SLOVA

Boromejky, Frýdlant nad Ostravicí, řeholní dům, měšťanská škola

ABSTRACT

The focus of this work is the activity of the Sisters of Mercy of St. Borromeo in Frýdlant nad Ostravicí. It focuses on the time after 1870, which is a year in which three first sisters came into Frýdlant nad Ostravicí. Special attention is given to how the elementary and burgher schools were managed, as well as a business school that opened in 1910. One of the chapters in this work is dedicated to the comparison of impacts of the two world wars on the activities of a monastery. Final part describes the time after year 1948, when the charity home for old men has been established. This work draws on the archival sources, in part a chronicle of the order, MSKB XIII., but especially upon the chronicle of the filial church in Frýdlant nad Ostravicí (KR – F2). Both of these are located in the headquarters of Sisters of Mercy of St. Borromeo at Šporkova ulice in Prague. One of the aims is to assess the objectivity of records in relation to historical reality. The rest comes from the sources found in State regional archive of Frýdek-Místek and information from relevant literature.

KEYWORDS

Sisters of Mercy of St. Borromeo, Frýdlant nad Ostravicí, nunnery, burgher school

Obsah

Úvod	7
1 Příchod sester.....	9
1.1 Věznice Mírov	9
1.2 Frýdlant nad Ostravicí	9
1.3 Příjezd	10
1.4 Provizorní klášterík.....	11
2 Bedřichův ústav	12
2.1 Bedřich z Fürstenberka	12
2.2 Novostavba	14
2.3 První chovankyně	15
2.4 Kaple.....	16
3 Fungování do Velké války.....	18
3.1 Požár	18
3.2 Vzdělávání	20
3.3 Nevšední události.....	26
4 Velká válka.....	28
5 První republika	34
6 Od „Mnichova“ po osvobození	41
7 Pozvolný konec	44
7.1 Oživení po válce	44
7.2 1948	45
7.3 Domov důchodců.....	46
8 Závěr.....	48
Seznam použitých informačních zdrojů	51

Seznam příloh.....	55
--------------------	----

Úvod

Touto mikrohistorickou sondou se snažím zachytit působení Kongregace Milosrdných sester sv. Karla Boromejského ve Frýdlantu nad Ostravicí. Tímto tématem se již zabýval Daniel Šrubař ve svém odborném několikastránkovém článku zveřejněném ve Sborníku Státního okresního archivu ve Frýdku-Místku z roku 2004. Práce je to sice stručná, ale zmiňuje všechny zásadní mezníky.

Základním pramenem mé studie je kronika řeholního domu boromejek ve Frýdlantu n. Ostravicí (v textu označována KMSKB F2), bohužel se jedná pouze o překlad z německého originálu, navíc pořízeného až v roce 1958. Nechávám germanistům po sobě prostor pro konfrontaci autentičnosti daného překladu. Dalším pramenem je kronika české obecné soukromé dívčí školy, která byla založena léta páně 1882 a zápisy v ní byly pořizovány průběžně (v textu označována KMSKB F3). Poněvadž není stránkovaná, udávám u citací stranu konkrétního školního roku. Na tuto kroniku navazuje kronika války (KMSKB F5), která byla po první světové válce opět školní kronikou. Dalším pramenem je kronika celé kongregace, kde je několik desítek stran věnováno „filiálce“ ve Frýdlantu n. O. (KMSKB XIII). Všechny zmíněné kroniky jsou uloženy v mateřinci boromejek v Praze na Malé Straně. Dalšími prameny jsou kroniky obcí. Nejdůležitější je pochopitelně kronika Frýdlantu n. O. (SOkA F-M, Kronika města Frýdlantu n. O.). Ta byla sepsána za první republiky po vyhlášení zákona z r. 1920. Je sepsána poměrně solidně, na rozdíl od jejího druhého dílu mapující období po roce 1945 (SOkA F-M, Kronika Frýdlant n. O. - 2. díl). Zajímavé srovnání nabízí kroniky blízkých obcí z Frenštátu pod Radhoštěm (SOkA NJ, Kronika města Frenštátu p. R.), Pstruží (SOkA F-M, Kronika Pstruží) a Pržna (SOkA F-M, Kronika Pržno). Spíše doplňkem jsou kroniky mateřské školy (SOkA F-M, Klášterní mateřská škola Frýdlant nad Ostravicí) a školy smíšené potažmo chlapecké (SOkA F-M, Kronika obecné (národní smíšené) školy Frýdlant nad Ostravicí). Velmi užitečným pro verifikování záznamů kroniky dívčí školy se ukázaly třídní výkazy (SOkA F-M, Obecná škola dívčí Frýdlant nad Ostravicí, Třídní výkaz).

Musím přiznat, že odborná literatura má zde spíše marginální význam. K tématu se de facto vztahuje pouze jediná monografie, a to *Dějiny Frýdlantu n.O., Lubna a Nové Vsi* (SAHEB 2009).

Dalším nedostatkem je absence rozhovoru s pamětníkem, který byl na poslední chvíli zrušen. Věřím, že takový rozhovor by obohatil závěrečné kapitoly i pestrost metod výzkumu.

Linie práce je vedena chronologicky od příchodu samotných sester do Frýdlantu n. O., přes jejich vzdělávací činnost, útrapy za světových válek až po působení v domově důchodců.

1 Příchod sester

1.1 Věznice Mírov

Do roku 1848 byl mírovský hrad využíván jako korekční dům pro provinilé kněze a zároveň se odtud přestěhovala správa arcibiskupských statků do Kroměříže. Tímto se pro olomouckého arcibiskupa Bedřicha z Fürstenberka stal Mírov zbytečnou pevností. Snad i proto jej v roce 1855 prodal moravskému místodržitelství hluboce pod cenou (54 000 zlatých).¹ Mírov pak byl kvůli svému novému účelu přestavěn na trestnici, kam se v roce 1858 stěhovali první vězni ze zrušeného žaláře na Špilberku. Správa byla svěřena právě milosrdným sestrám sv. Karla Boromejského. Pro boromejky nešlo o něco výjimečného, zhruba v této době se začínají starat o věznice na Hradčanech, ve Valdicích nebo v Řepích.² Následujících 11 let se věnovaly přibližně 700 vězňům. Pak přešla správa do státních rukou. Již zmíněný arcibiskup Fürstenberk měl zájem udržet milosrdné sestry ve své arcidiecézi, a tak slíbil, že jim zajistí vlastní klášter. Generální představená – Matka Eufemie byla návrhem nadšena a zaručila se dodat tolik sester, kolik bude třeba.

1.2 Frýdlant nad Ostravicí

Proč vybral arcibiskup právě Frýdlant nad Ostravicí? Mohli bychom se uspokojit vysvětlením samotných sester: „*Nepřemýšlel dlouho, kde bude stavět, Pán bůh chraň! Údolí řeky Ostravice mu učarovalo už dávno. Krásné romantické údolí je jako stvořeno pro takový ústav*“.³ Osobně se však domnívám, že Fürstenberkova motivace byla více prozaická. V roce 1854 se hukvaldský velkostatek rozdělil na západní (hukvaldskou) a východní (frýdlantskou) polovinu. Tím vzrostl nejen význam města jako takového, ale i počet arcibiskupských zaměstnanců, kterých kvůli hutím a lesním úředníkům už tak nebylo skromné množství. Ti všichni měli své rodiny a především dcery, ze kterých by byla škoda nevychovat „*hodné křesťanské hospodyně*“.⁴ Jedním z dalších důvodů může být posílení

¹ UHLÍK 1994, str. 76-75.

² PITELKOVÁ 2008, str. 95.

³ KMSKB F2, str. 1.

⁴ ŠRUBAŘ 2004, str. 70.

„hráze“ katolických kostelů a klášterů v Rakouském Slezsku (včetně výčnělků Severní Moravy) oproti protestantskému severu.⁵

1.3 Příjezd

První tři sestry přijely 19. září 1870. Žel bohu, respektive naštěstí nebyla ve Frýdlantu vhodná budova, která by se dala adaptovat na internát. Bylo třeba vystavět novou. Provizorně se sestry ubytovaly v úřednickém domě místních hutí (nazývaly jej „klášteřík“). V publikaci *„Dějiny Frýdlantu nad Ostravicí, Lubna a Nové vsi“* se uvádí, že tato budova již dnes nestojí a na jejím místě se nachází kulturní dům. Skutečnost je taková, že se jednalo o dům č. 145⁶ a z mapy stabilního katastru je jasně patrné, že na jeho místě leží kruhový objezd. Kulturní dům je hned naproti.⁷

Sestry byly přivítány hned v den svého příjezdu. Nejprve je uvítal ředitel arcibiskupských hutí Ing. Petr Klein, avšak zajímavější situace vznikla při setkání s místním farářem Františkem Peterem. *„Tento důstojný kněz si nemohl a nemohl vysvětlit, proč tu mají sestry vlastně být, a co tu budou dělat“*.⁸ Sestry se mu pokusily vysvětlit, že jejich náplní bude ošetřovat nemocné, opatrovat malé děti a větší dívky, které naučí šít a plést. Avšak reakce pana faráře je přinejmenším zaskočila. *„Co vás to jen napadá? Nemocné vám nikdo nedá, zdejší lid je chudý a bojí se, že se musí v nemocnici platit! A malé děti? I jděte k šípku! Ty v létě běhají na čerstvém vzduchu a v zimě k vám také nepřijdou. A větší dívky? Ty vás teprve nepotřebují. Podívíte se, až uvidíte, jaké pěkné čepičky a kabátky umějí plést pro batolátka!“*⁹

Za krátký čas pan farář s milosrdnými sestrami vycházel velmi dobře. Nejednou se dojal k slzám, když viděl, jak se sestrám daří učit malé děti básničky. A když jej arcibiskup požádal, aby v příštím roce posvětil základní kámen nového kláštera, byl štěstím bez sebe. Naneštěstí se svěcení již nedožil. Kouř z doutnajícího trámu v komíně pronikl do jeho ložnice a druhý den po vypáčení dveří byla k nalezení už jen chladná mrtvola ctihodného faráře.

⁵ Obrazová příloha č. 1.

⁶ SOkA F-M, Kronika města Frýdlantu n. O. str. 30.

⁷ Přílohy č. 2-3.

⁸ KMSKB F2, str. 2.

⁹ Tamtéž.

1.4 Provizorní klášterík

Výstavba nového řeholního domu si vyžádala svůj čas a boromejky strávily první čtyři roky v provizorním „klášteríku“. Ten byl situován v centrální části města u křížení dvou hlavních (respektive jediných) komunikací. To mělo za následek občasně incidenty s místními dělníky, kteří se v pozdních hodinách vraceli opilí do svých příbytků. Obvykle nějaký hrubián zabušil na vrata, či lomcoval klikou a znaven svou námahou šel domů spát. Avšak jednou se do díla pustili mladí uličníci, kteří do dveří bušili tak silně, až málem povolily. *„Tentokráte to nebyli jen notoričtí pijáci či podnapilí mladiství darebáci, ti nechtěli jen sestry postrašiti, ti měli jistojistě něco jiného za lubem.“¹⁰*

Podrobněji se o této události nezpravuje, ale můžeme si domyslet, že ne všechny dny milosrdných sester byly ve Frýdlantu nad Ostravicí veselé.

Další příhoda je trochu více úsměvná. Za jedné z prudkých horských bouřek udeřil do klášteríku v noci blesk, který otřásl celým domem. Jedna ze sester se polekala a nemohla najít řeholi, kterou nosila stále u sebe v kapse, načež křičela: „Kde mám kapsy? Kde mám kapsy?“ Zároveň blesk poničil strop nad služčíným pokojem. Na nebohou slečnu tak padala omítka, díky které nabyla dojem, že ji zasáhl blesk a začala volat: „Já hořím! Já hořím!“ Ostatní (duchem přítomné) sestry složily své šaty, stáhly s postele ložní prádlo a svazovaly vše do uzle, aby zachránily před požárem, co se dá. Že vůbec nehořelo a že se téměř nic nestalo si sestry uvědomily až za úsvitu.

Jeden následek to přece mělo. Hned druhého dne dorazil na návštěvu arcibiskup Bedřich z Fürstenberka, který pobýval na Hukvaldech, aby sestry utěšil a nechal na klášterík ještě ten den připevnit nový hromosvod.

¹⁰ Tamtéž str. 3.

2 Bedřichův ústav

2.1 Bedřich z Fürstenberka

Byl olomouckým arcibiskupem už od roku 1853.¹¹ Přivést boromejky do Frýdlantu nad Ostravicí byl jeho nápad a náležitě se o ně staral. Kdykoliv pobýval v zámku na Hukvaldech, přijel koňmo do Frýdlantu, aby se ujistil, že sestrám nic neschází. Ty si svého arcipastýře velmi vážily a těšily se z opravdu vřelého vztahu „...sestry zapomínaly, jak vznešený církevní úřad zastává a chovaly se k němu jako děti k dobrému, milujícímu otci. Kdykoliv sloužil na hutích mši svatou v své kapliče, neostýchaly se sestry pranic a poprosily ho, aby jim podal sv. přijímání, což on učinil vždy velmi rád.“¹²

Sestrám však působilo trápení, že kostel je od provizorního klášteríku vzdálen přibližně 20 minut. Proto byly velmi vděčné, že za ošklivého počasí pro ně jezdil vrchnostenský kočár. Odmítnout nesměly, na to dbal pan farář.

Těžko se mi vysvětluje, odkud pramení údaj 20 minut, když se na mapě¹³ můžeme přesvědčit, že se jedná o úsek dlouhý rovných 200 metrů. To by i Mark I¹⁴ stihl 4x tam i zpět.

Navíc ne úplně každý vnímal Fürstenberka pozitivně jako sestry boromejky. Stačilo několik let po arcibiskupově smrti a objevily se ošklivé pomluvy. Například sociálně demokratický tisk v Brně, vzpomíná na Bedřicha takto: „zemřelý arcibiskup kníže Fürstenberg po lidech sbírajících chrastí v jeho lesích střílel. A to byl sluha boží...“¹⁵ Důvodné pochybnosti o objektivitě tohoto listu můžeme čerpat ze článku v roce 1893: „Olomoucky arcibiskup † kn. Fürstenberg měl čistých příjmů ročně na 1,500.000 zl. a po jeho smrti zůstalo též na 1,500.000 zl. dluhu, avšak za živa nevím, koho by byl šťastným učinil, (leđa některou ...).“¹⁶ Jsem pevně přesvědčen, že spousta těch, kteří byli opatrováni jako nemocní nebo malé děti Milosrdnými sestrami sv. Karla Boromejského, by určitě nesouhlasily. Ostatně lze dohledat množství zpráv o dobrosrdečné činnosti arcibiskupa,

¹¹ BLKÖ, V, str. 18. Srovnej: *Biografický slovník českých zemí*. Svazek 19. Praha: Libri, 2016. str. 511–512. ISBN 80-7277-214-7.

¹² Tamtéž str. 3.

¹³ Příloha č. 4.

¹⁴ První vojensky nasazený tank.

¹⁵ Rovnost 20. 8. 1896.

¹⁶ Rovnost 10. 5. 1893.

kdy přispíval na sirotky nebo obětem přírodních živlů, kterým voda nebo oheň zničil veškerý majetek. Různé noviny akcentovaly jiná témata. *Moravské orlice* šlo především o národnostní otázku, a přestože nebylo jejich cílem lacině pobuřovat¹⁷, našli si, co Fürstenberkovi vytknout: „...osvícený kníže lantkrabě Bedřich Fürstenberk arcibiskup olomoucký, (najde) pro naše školy nějaké místečko; vždyť má v Kroměříži již přichystanou školní budovu, velkolepý pacholecký seminář, kde mladíci se vyučují přirozeným způsobem tak, jak se děje na našem slovanském gymnasiu v Brně a v Olomouci. Nechť toto soukromé učení stane se gymnasiem veřejným, kamž kromě kníž. seminaristů arcibiskupských bychom posílali ještě i svou mládež slovanskou.“¹⁸ Shodou okolností právě jazyková problematika nebyla arcibiskupovi vůbec lhostejná. Vždy se snažil být nestranný. Je pravdou, že česky se nikdy pořádně nenaučil, na druhou stranu zrovnoprávnil jazyky na matrikách a v konzistoři.¹⁹ Prosazoval ideu cyrilometodějství nejen za účelem přiblížení východního a západního křesťanství, ale i katolíků mezi sebou (bez rozdílů v jazyku). Aby zajistil lepší podmínky při konání poutí, dohodl s papežem Lvem XIII. přesunutí jejich svátku z března na červenec, které (u nás) respektujeme dodnes. V roce 1863 držel pod patronátem „tisíciletou slavnost“ na počest příchodu bratrů věrozvěstů. Tím spíše bych očekával, že podpoří fundaci objektů, ze kterých bychom dnes měli hezká „místa paměti“ jako třeba na od Frýdlantu nedalekém Radhošti. O to více mě překvapuje tvrzení, se kterým přichází Eduard Maur ve své knize *Paměť hor*: „Paradoxem bylo, že se stavbou na svých pozemcích souhlasil majitel rožnovského velkostatku Rudolf hrabě Kinský, dokonce se zavázal dodávat zdarma stavební materiál, nikoliv však olomoucký arcibiskup Bedřich z Fürstenberka, kterému patřila hukvaldská část hory. Teprve po jeho smrti v roce 1892, za nového arcibiskupa Theodora Kohna, se situace změnila a kostel mohl být postaven tak, aby jako půdorys zasahoval do území obou velkostatků.“²⁰

I tak byl Bedřich architektonicky plodným, neboť to byl právě on, kdo nechal novogoticky upravit katedrálu svatého Václava v Olomouci nebo vybudovat baziliku Božského Spasitele v Ostravě. Obě tyto výzvy svěřil do rukou rakouského architekta Gustava Meretta, který působil jako ředitel stavebního úřadu v Kroměříži. Jiný přední

¹⁷ KUBIČEK 2013, str. 52-75.

¹⁸ Moravská orlice 17. 3. 1869.

¹⁹ JONOVÁ 2010, str. 23-36.

²⁰ MAUR 2006, str. 330-331.

moravský architekt August Prokop se podívoval, že je Merettovi věnována taková důvěra, ačkoliv je pouze inženýr.²¹ Přitom byla arcibiskupovi doporučována z Prahy jména jako Friedrich von Schmidt nebo Josef Mocker. Fürstenberk však ukázal na Merettu možná i proto, že se mu v minulosti již osvědčil. Třeba vyprojektováním jistého řeholního domu ve Frýdlantu nad Ostravicí.

2.2 Novostavba

Průběh práce však řídil Ing. Antonín Kybast²² a ten se stavební komisí v roce 1874 usoudil, že objekt, ač nedostaven, je již vhodný k obývání. Sestry se stěhovaly v zimě a do širokého okolí roznesly zprávu, že na sv. Štěpána bude v novém klášteře slavnost vánočního stromku. Radost a očekávání jim přerušil nenadálý telegram: „*Nestěhujte se, dostanete dopis!*“²³ Tento pokyn mezi sestrami vzbudil jisté rozčarování. Stěhování měly již prakticky hotové. Nechtěly se přičít rozhodnutí mateřského domu, ale vracet se do klášteříku jim rovněž nebylo po chuti. Nakonec se rozhodly stěhování dokončit. Milosrdné sestry byly smutné a plné obav z očekávaného dopisu. Dělníci i úředníci se domnívali, že se sestry těžko loučí s provizorním klášteříkem. Pravý důvod jejich zármutku se nikdo nedověděl. Následně dorazil dopis, ve kterém stálo, že mají být sestry trpělivé a počkat se stěhováním, než bude dostavěna kaple. Boromejky se omluvily a vysvětlily svou unáhlenost, načež jim Matka představená Eufemie poslala své požehnání „*...a byla ráda, že již mají stěhování za sebou, vždyť je každé stěhování spojeno s tolika námahami. Sestry radostně vydechly, bylo jim, jako by jim balvan spadl ze srdce.*“²⁴

Byla to taková úleva, že drobné nedostatky rozestavěné budovy přešly s úsměvem. Hutní úředníci byli v rozpacích kvůli detailům typu nepřiléhajících dveří nejen proto, že nebude spokojen pan arcibiskup, ale taky proto, aby zbytečně neochuravěly samotné sestry.

Protože práce na budově ještě nebyla hotová, obě křídla byla pouze zatlučena prkny. Tudíž bylo prakticky nemožné udržet v tomto „staveništi“ trochu tepla. Sestry se utěšovaly krásnými květeny, které jim na okna maloval mráz, ale jinak jim během této kruté zimy

²¹ ZATLOUKAL 2002, str. 337.

²² FOLTÝN 2005, str. 290.

²³ KMSKB F2, str. 5.

²⁴ Tamtéž.

do zpěvu nebylo. Svě o tom ví jedna ze sester, která se za noční bouře schoulila ke stěně až k ní přimrzla.

2.3 První chovankyně

Aby mohly sestry pečovat o chovanky, bylo žádoucí, aby se jejich personální řady rozšířily. To se stalo hned zkraje následujícího roku, 5. ledna 1875. Budoucí Generální Matka představená Elekta Zaunmüllerová doprovodila tři nové sestry z Prahy, čímž se jejich celkový počet zdvojnásobil. Cestu měly určitě pohodlnější než předchůdkyně, neboť se v uplynulých letech dostavěla železnice z Ostravy.²⁵ Osud jim přál ještě v jednom směru, údajně v den jejich příchodu počala prudká obleva. Vzápětí přijel pan arcibiskup a novým sestrám požehnal.

Úplně první chovankyní byla Marie Rajchová, osmiletá dcera arcibiskupského lesníka ze Salajky. Přišla 14. ledna a brzy následovaly i její dvě mladší sestry. Do konce školního (půl) roku měl ústav deset chovanek. Hned od počátku musely všechny nosit řeholní oděv. Ne každý rodič z toho byl nadšen, ale údajně převažoval kladný postoj: „...*je to ale praktické zařízení, uznala přece jen většina rodičů. Je pravda, v stejnokroji se nelišila rozmazlená slečinka z města od dcerušek jednoduchých měšťanů a zemědělců. A právě tato rovnost působí na děti mocně a přináší ovoce v pozdějším věku.*“²⁶

Na další školní rok se předpokládal velký zájem. Přibyly dvě nové učitelky. Naneštěstí velká ložnice v bočním křídle ještě nebyla dostavěna. A protože zájem dokonce předčil očekávání, museli někteří rodiče přihlásit své děti až o rok později. Kapacita byla kompletně naplněna, ale jaká mohla v té době být? To víme naprosto přesně. Na svátek sv. Ludmily (16. září) byl svěcen kříž nad klášterní věžičkou. Při této příležitosti byla do hlavice věže vložena listina s ne příliš historicky významným textem, obsahovala však podpisy všech přítomných. Takže se podepsaly všechny místní sestry, inženýr Kubast, polír²⁷ Kunc, 25 zedníků, 25 dělníků, 12 chovanek, 25 přihlášených chovanek a tři služebné.²⁸

²⁵ SEMOTANOVÁ 2016, str. 360.

²⁶ KMSKB F2, str. 7.

²⁷ Vedoucí řemeslníků.

²⁸ KMSKB F2, str. 7.

2.4 Kaple

Na konci října dělníci odstranili lešení. Stavba byla hotová. Tehdy ještě bez druhého poschodí²⁹ a bočních křídel jako dnes. Ty nechal přistavět až arcibiskup František Bauer v letech 1908–1910. Přesto nejhodnotnějším místem dodnes zůstává kaple. Jedná se o síňovou kapli, kterou můžeme směle přirovnat k malému kostelu. Interiér se snaží věrně napodobit Baziliku svatého Pavla za hradbami v Římě. Nejvíce je to patrné na tmavé výmalbě a vysokých sloupech, které rozdělují kapli do tří lodí. Strop je dělán „starobylym způsobem“ z příčných trámů a tabulových desek.³⁰ Nad stropem je silná vrstva šterku a klenba. Šterk se využíval jako protipožární opatření. Půlkruhová apsida je osvětlena čtyřmi románskými okny, ve kterých se skví vitráže čtyř světců. Jsou to moravští patroni Cyril a Metoděj, ochránce proti moru Karel Boromejský a posledním z nich je premonstrátský opat 12. století, který nebyl spokojen s tím, že do klášterů chodí lidé ze společensky vyšších vrstev, takže zakládal kláštery pro chudé a mravně pokleslé.³¹ Proč je svatý Frederick, který žil ve Frísku, na okně ve Frýdlantu nad Ostravicí? Klíč najdeme v jeho jménu Frederick – Friedrich – Bedřich. Není náhoda, že rysy v jeho tváři se náramně podobají olomouckému arcibiskupovi Bedřichu z Fürstenberka.³² Jedna věc však na podobizně nepatřila středověkému světci a ani arcibiskupovi (prozatím): „*Když se pan arcibiskup zahleděl poprvé na obraz svatého Bedřicha, obrátil se na pana inženýra Kubasta a prohodil s úsměvem: ‚Copak jste mu to, dali za červenou čepičku? (solideo)‘ Pan inženýr mlčel, nenašel asi rychle vhodnou odpověď. Přítomní však tušili, že červená kardinálská čepička bude brzy zdobiti drahou hlavu milovaného arcipastýře. Tušení je nezklamalo, stalo se tak za čtyři léta.*“³³

Popisu kaple Bedřichova ústavu se věnuje i monografie o dějinách Frýdlantu Jana Saheba. Jedná se o knihu mimořádně zdařilou, dodnes je po ní v regionu zřetelná poptávka. Naneštěstí zrovna pasáž o domu sester boromejek obsahuje drobný překlep: „*Klenutí pod presbytář znázorňovalo hvězdné nebe*“³⁴ Určitě měl autor na mysli klenutí

²⁹ Příloha č. 5.

³⁰ Srovnej: FILÍPEK, Jan. *Dřevěné konstrukce stropů*. Brno, 2006. Bakalářská práce. Mendelova univerzita v Brně. Ústav základního zpracování dřeva. Vedoucí práce Zdeňka HAVÍŘOVÁ. str. 29-40.

³¹ PETIT 2011, str. 83-88.

³² Příloha č. 6.

³³ KMSKB F2, str. 9.

³⁴ SAHEB 2009. str. 273.

nad presbytářem. Správně již uvádí, že je zkrášleno nápisem *Facient mihi sanktuárium et habitabo in medio eorum*“, který si dovolím přeložit slovy *Učinili mě svatým a já budu přebývat uprostřed nich*. Nad vchodem se nachází kůr s varhany. Oltář z čistého mramoru a se zlacenou predelou se bohužel nedochoval. Za ním se nacházela socha Panny Marie Královny údajně bohatě zdobená. Sanktuář dnes již také není k vidění, možná proto, že byl zhotoven z pozlaceného bronzu, dekorován perlami a drahokamy Fürstenberků. Bedřicha tak dnes připomínají pouze erby olomouckého arcibiskupství³⁵ a jeho knížecí rodiny.³⁶ Oba vyhotoveny z emailu. V kapli byly masivní dubové lavice, které sloužily výhradně sestřím. Chovanky musely klečat uprostřed lodě na koberci. Koberec musel být velmi tlustý, aby ochránil chovanky od chladné mramorové dlažby. Až od roku 1922 jsou v kapli lavice právě pro chovanky i ostatní návštěvníky. Na portále je stále patrný nápis *Laudate Dominum*. Nad kaplí ční sanktusník, jehož kříž a hlavice byly zmíněny výše. Svěcení mělo proběhnout na svátek sv. Karla – 4. listopadu 1876, jenže tento den připadl na neděli, tak byla událost o den odložena. Konsekrace se zhostil samotný pan arcibiskup. Kvůli této příležitosti přijela do Frýdlantu vzácná návštěva. Až z Prahy dorazila velebná Matka představená celé kongregace Eufemie Němcová v doprovodu své „pravé ruky“ Elekty Zaunmülerové. Konala se velká slavnost. Přijeli lesníci ze širokého okolí, protože spousta místních do té doby nespátřila řeholnici. Městečkem procházel průvod, v jehož čele byl nesen kříž, ten následovaly chovanky v bílých šatech. Po vysvěcení následovala mše. I tu sloužil arcibiskup. Poté přišel čas na hostinu. V refektáři si mohli hosté pochutnat na šunce, uzených jazycích a koláčích. Vína bylo také hojně. „*Ve Frýdlantě se sešlo ten den tolik lidí, že jich naše horské městečko ještě nikdy nevidělo tolik ve svých zdech. Kaple byla v pravém slova smyslu nabitá, kůr také. V den svěcení si směli návštěvníci prohlédnouti všechny místnosti. Sestry se mohly roztrhat, tolik měly ten den práce.*“³⁷

³⁵ Příloha č. 7.

³⁶ Příloha č. 8.

³⁷ KMSKB F2, str. 10.

3 Fungování do Velké války

3.1 Požár

Nebylo to naposledy, kdy byly sestry na roztrhání. Na „lehké“ přírodní katastrofy byli lidé z Frýdlantu n. O. relativně zvyklí. Kvůli častým deštům hnila úroda brambor, horská řeka se skoro každoročně vylévala ze svého toku a odplavovala úrodnou půdu.³⁸ Rovněž kruté mrazy takřka každoročně doléhaly na místní obyvatele. Během jara 1886 jim ale určitě zima nebyla. V hostinci u Vaškové (vedle dnešní vinotéky v Elektrárenské ulici) se vznítil požár 28. dubna v devět hodin dopoledne. Podle kroniky milosrdných sester oheň zasáhl čtyřiašedesát stavení. Kronika městečka hovoří o 52 obydlích se 46 vedlejšími budovami. Požár se šířil velice snadno kvůli několika důvodům. Jednak: „*V době té skoro všechny domy a domky byly dřevěné a kryté šindelem...*“³⁹ Za druhé stále neexistoval sbor dobrovolných hasičů, přestože již v roce 1873 schvaluje Moravský zemský sněm zákon č. 35 „Řád policie požárové“, který dává na starost obcím zřízení a podporu hasičských sborů.⁴⁰ Příčinu vidím i v podcenění celé situace. Frýdlant naposledy vyhořel před téměř 170 lety. Nikdo už o tom ani nevěděl a mezi lidmi panovalo přesvědčení, že se něco takového stát ani nemůže.

Jaká byla první reakce milosrdných sester? Nejprve poslaly domů mladé slečny, které byly v klášteře na školním vyučování, ty se však doma dlouho nezdržely: „*Srdcelomné podívání to bylo, když po chvíli vracely se dívky opět ke klášteru plačíc a naříkajíc, že chaloupek jejich již více tam není.*“⁴¹ Následně se boromejky shromáždily v kapli, aby se pomodlily, ať plameny ušetří jejich řeholní dům. Modlitbám bylo vyslyšeno. Přirozeně tak budova byla využita jako evakuační centrum: „*Nešťastní rodiče přinášeli do kláštera své malé dívky a vše, co se jim podařilo zachrániti. Chodby byly brzy přeplněny. Bylo na nich nahromaděno vše možné: nábytek, postele, slamníky, seno, sláma, dřevo, inu krátce vše. Lidé své věci pouze přivlékli, hodili je na chodbu a spěchali, aby*

³⁸ Příloha č. 9.

³⁹ SOKA F-M, Kronika města Frýdlantu n. O. str. 15.

⁴⁰ KRŠKA 1874, str. 25–38.

⁴¹ KMSKB F3, 1885/1886, str. 5.

*zachránili, dá-li se ještě něco zachránit. Psi a kočky přišli do kláštera sami. Kozy, prasata, krávy a koně byli na zahradě a na louce.*⁴²

Na sedm set mužů bojovalo proti živlu, leč marně. Sestry se snažily vyčerpané muže posilnit alespoň chlebem a pivem. Spotřebovaly se veškeré zásoby, ale i tak muži omdlávali únavou. Pochopitelně ne všichni byli původem z Frýdlantu, pomoc se sjela z širokého okolí, ale pro představu můžeme uvést, že v té době žilo ve městečku kolem dvou a půl tisíce lidí.⁴³ Zasaženi byli ti nejchudší. Krom kláštera jim byla pomoc nabídnuta i od železáren. Ty věnovaly ošacení a na hutích postavily jídelnu. Celkem si pohroma vyžádala osm lidských životů. Můžeme si položit otázku, jaké poučení si Frýdlant odnesl z této neblahé události. Kdo si to mohl dovolit, nechal se (velmi prozíravě) pojistit. Ne zcela jednoznačná je situace kolem obnovy zástavby. Kroniky městečka a kláštera se v tomto bodě rozcházejí: *„Po požáru dostal Frýdlant jiný vzhled, neboť obydlí nebyly stavěny už na svých původních místech a zvláště ne ze dřeva.*⁴⁴ Tot' pohled městské kroniky na výběr materiálu. Oproti tomu boromejky opět připomínají dobrosrdečnost nyní již kardinála Bedřicha z Fürstenberka těmito slovy: *„Na stavbu nových domů bylo z arcibiskupské pily dodáno velmi mnoho stavebního dřeva i ostatního materiálu a vše zadarmo.*⁴⁵ Předpokládám, že tyto zprávy si nemusí nutně protiřečit, neboť i při výstavbě zděných domů je dřeva zapotřebí. Na druhou stranu byl bych překvapen, kdyby si každý, kdo tehdy vyhořel, mohl dovolit postavit zděný dům.

Po uplynutí čtyř let vzňal se oheň ve Frýdlantu n. O. znovu. *„...požár ze dne 20. srpna, který ještě hrůznější byl předešlého a bolestnější rány po sobě zůstavil, zničil i chrám Páně.*⁴⁶ Srpnu roku 1890 předcházelo dlouhé období sucha, a právě sucho s prudkým větrem komplikovaly situaci místním hasičům, pro které to byla první významná „zkouška ohněm“. Opět se sjely sbory ze širokého okolí. S povděkem byli přijati i hasiči z Vítkovic, přestože byli na místě kritizováni za svou opatrnost: *„...než se sbor vydal do Frýdlantu, zatelegrafoval: ‚Kdo zaplatí pomocný vlak?‘*⁴⁷ Sluší se vysvětlit,

⁴² KMSKB F2, str. 14.

⁴³ SYSALOVÁ 2008, str. 98.

⁴⁴ SOKA F-M, Kronika města Frýdlantu n. O. str. 16.

⁴⁵ KMSKB F2, str. 15.

⁴⁶ KMSKB F3, 1890/1891, str. 1.

⁴⁷ Tamtéž str. 16.

že mezi Vítkovicemi a Frýdlantem nepanoval zrovna vřelý vztah. Vítkovické železární rostly mnohem rychleji než Frýdlantské a spousty dělníků tam muselo dojíždět za prací. Více docenění byli muži z Metylovic, ti zastavili šíření požáru na troskách hostince pana Kybasta, který se nacházel přímo naproti Bedřichova ústavu. Také sestry srdnatě pomáhaly. Noviny popisují jejich příspěvek obecně: „*Nemalý obdiv vzbudily také ctihodné sestry sv. Karla Boromejského, jež pod vedením své představené velebné matky s nasazením vlastního života uprostřed plamenů všude radou i skutky vydatně pomáhaly a velmi k tomu přispěly, že alespoň část majetku sem tam bylo zachráněno.*“⁴⁸ Já dávám přednost prezentaci konkrétních případů. Ty jsou pro čtenáře snadněji představitelné než obecné fráze či vyčíslené škody. „*Sestry vynesly z hořícího domu, který náležel panu Křížkovskému, starce, který pro churavost nemohl chodit a na nějž domácí zapomněli ve všeobecném zděšení.*“⁴⁹

Ani při jednom z požárů nebyl postižen klášter, takové štěstí však neměla fara, věž kostela, a hlavně místní škola. To pochopitelně ovlivnilo výuku milosrdných sester.

3.2 Vzdělávání

Za Bachova absolutismu byl v roce 1855 vydán tzv. konkordát, který vyjasňoval vztah mezi papežem a vládou. Na jeho základě bylo školství do značné míry podřízeno církvi. Tomu byla učiněna přítrž prosincovou ústavou, a především Hasnerovým zákonem z roku 1869. Ten zavedl osmiletou školní povinnost, založil nové vyučovací předměty a zřídil školy obecné a měšťanské.⁵⁰ Církvi nezbývalo mnoho způsobů, jak si na vzdělávání vliv zachovat. Jednou z možností byly právě výchovné ústavy. Ve Frýdlantu si toho byli dobře vědomi. „*Liberální zákony školské z roku 1869 nebyly mocenskému postavení církve katolické právě nepřijemnější a dobře vytyčila církev, že kdo má školy získá moc i vládu. Zvláště kdo má ve svých rukou výchovu žen. Neboť žena je zvláště ve drobném lidu základem rodiny. Muž stará se o hmotné potřeby rodiny, žena vychovává děti, příští to občany obce i státu.*“⁵¹ Krátce po otevření ústavu navštívil zařízení inspektor. Nevím, do jaké míry můžeme převzít informaci o této události z kroniky milosrdných sester:

⁴⁸ Moravská orlice 26. 8. 1890.

⁴⁹ KMSKB F2, str. 16.

⁵⁰ KASPER 2008, str 96-97.

⁵¹ SOKA F-M, Kronika města Frýdlantu n. O. str. 30.

„Do domu jsem vstupoval pln předsudků proti klášterní škole a opouštím ji obrácen a nadšen.“ Následek je však nezpochybnitelný. Onen inspektor udělil ústavu možnost vyučovat ještě v roce 1877. Zmíněné povolení však platilo pouze pro vyučování v němčině, „českojazyčné“ dívky si na svou příležitost – vzdělávání ve zdech Bedřichova ústavu – musely ještě pár let počkat: „...dovolení c. k. zemské školní rady rady, které uděleno výnosem ze dne 16. srpna 1880 č. 3946. v ten smysl, že se kongregaci milosrdných sester sv. Karla Borr. povoluje zřídit ve Frýdlantě dívčí soukromou školu s vyučovacím jazykem českým v zásadě trojtřídní.⁵² Právo veřejnosti německá klášterní škola obdržela během roku 1881. Česká se dočkala až v roce 1884. Školy, které toto právo neměly, vydávaly vysvědčení, které ne každý zaměstnavatel uznával. Leda by student absolvoval přezkoušení na státní škole.⁵³

Sestra představená M. Adolfina Šmidtová nabídla místní obecné škole, že boromejky zajistí výuku děvčat. Do té doby se ve Frýdlantu vyučovalo smíšeně. (*Dějiny školy dívčí slušno počínati rokem 1880, kdy dosavadní smíšená škola Frýdlantská ve dvě samostatné školy dle pohlaví dívek rozdělena byla.*⁵⁴) Boromejky měly jedinou podmínku a to, že obec zajistí dostatek dřeva na vytápění v zimě. Zastupitelé Frýdlantu souhlasili, a nakonec ani žádný otop dodávat nemuseli, protože se o to postaral nyní již kardinál Fürstenberk. Sestry a rodiče mrzelo, že v ústavě se nevyučovalo osm let a chovanky musely navštěvovat i jiné školní zařízení, aby mohly dokončit povinnou školní docházku. „V pěti nebo šestitřídní ústavní škole se probere táž látka; ano i ještě více než na některé obyčejné osmitřídní nebo i měšťanské škole. To mnozí ovšem nechápali nebo nechtěli chápat, číslice na vysvědčení byla směrodatná.“⁵⁵ Jak již bylo zmíněno výše, česká škola měla celkem pouze tři třídy, avšak německy se vyučovalo v třídách šesti. S čím naopak sestry starosti neměly, bylo srovnání s obecnou školou chlapeckou, tam bylo při inspekci odhaleno, že v kabinetu nadučitele se nachází chlívek i s prasetem. Detailněji v příloze.⁵⁶ Nedostatek zájmu jim určitě také těžké spaní nepůsobil. Každým rokem se uskutečňoval jarmark, kde chovanky mohly širokému okolí předvést své dovednosti v oboru ručních prací. To mívalo

⁵² KMSKB F3, 1880/1881, str. 3.

⁵³ HAVLÍK 2007, str. 119-120.

⁵⁴ KMSKB F3, 1880/1881, str. 2.

⁵⁵ KMSKB F2, str. 13.

⁵⁶ Příloha č. 10.

kladný ohlas a reakce takového typu: „*To musí naše dcera umět také. Dáme ji do Frýdlantu!*“⁵⁷

Co mohla mladá žačka očekávat od klášterní školy? Školní rok tradičně začínal slavnostní mší v půlce září a končil s posledním červencovým dnem. V první třídě byly dívky hodnoceny z těchto předmětů v pořadí: náboženství, čtení, počty, psaní, přírodopis, zpěv, tělocvik a zevnějšek písemných prací. V druhé třídě přibyly další: mluvnice, sloh, 2. zemský jazyk a konečně nauka o domácím hospodářství a ženské práce ruční. Třetí ročník obsahoval ještě: měřické tvaroznalství a kreslení, přírodopis (v podstatě dnešní fyzika a chemie⁵⁸), zeměpis a dějepis.⁵⁹ Krom zmíněného byly hodnoceny i mravy a návštěva školy. Přesto, že škola byla pouze trojtřídní, nebylo výjimkou, že žačky docházely za výukou pět i více let. Jakmile však dosáhly 14 roku věku, musely obdržet výstupní vysvědčení. Slečny, které úspěšně absolvovaly tři ročníky, dostaly potvrzení, že jsou způsobilé nastoupit k dalšímu vzdělávání, ovšem na jiném ústavu.

Zpravidla v květnu, případně koncem dubna se nejmladší žačky účastnily svého prvního svatého přijímání. Nedlouho poté následovala zkouška z náboženství. Bylo zvykem, že předseda místní školní rady daruje sešity pro chudé dívky. Vzácnější, ale o to mnohem větší ohlas působilo darování obuvi. Stejně jako začátek i konec školního roku byl doprovázen mší. Ta byla zakončena zpěvem *Te Deum* a občas i národní hymnou. Slova písně „Zachovej nám, Hospodine“ jsou sice člověku 21. století cizí, zato melodii známe všichni, třeba o tom mnohokrát ani nevíme.

V letech 1882/1883 již byly naplněny všechny tři třídy české národní školy. Kronika uvádí, že vyučováno bylo 236 dívek, jenže třídní výkazy v součtu uvádí dohromady 241 žákyň. Vysvětlení je nasnadě. Dvě dívky se odstěhovaly a tři zemřely. Úmrtí studentek rozhodně nebylo nezvyklé. Ba naopak stěží bychom hledali školní rok, kdy chovanky nedoprovázely ke hrobu svou spolužačku. Epidemie záškrtu a především spály bývaly velkým postrachem a příčinou častých „prázdnin“.

⁵⁷ KMSKB F2, str. 13.

⁵⁸ KROUPOVÁ, VYBÍRAL 2014, str. 190.

⁵⁹ SOKA F-M, Obecná škola dívčí Frýdlant nad Ostravicí, Třídní výkaz.

Již byl zmíněn duben 1886, během kterého lehla popelem budova školy.⁶⁰ Tamní výuka se na měsíc přerušila. Pro zbytek školního roku byly využity prostory Bedřichova ústavu, které sestry srdečně nabídly. Do podzimu se však nová budova postavit nestihla, a tak měly některé třídy obecné školy vyučování v klášteře až do léta 1887.

Je docela zvláštní, že se pro chlapeckou školu objevilo dostatek místa, protože: „*Slavná c. k. okr. Rada školní již častěji nařizovala kongregaci, by dle původního zařízení a na základě § 11. zákona ze dne 14. května r. 1869 otevřela čtvrtou třídu. Při každé inspekci opětoval p. c. k. okr. dozorce školní totéž, však provedení nebylo možno, scházelať v domě místnost a vyučovati jednu třídu venku milosrdná sestra nesmí.*“⁶¹ Uvedený zápis pochází z konce školního roku 1891/1892. Co zápisu předcházelo? Návštěva samotného arcibiskupa Fürstenberka, ten vyjádřil přání „*...by při české škole otevřena byla IV. třída a to v domě.*“⁶² Jako mávnutím kouzelného proutku se v domě našla volná místnost. Zároveň bylo dohodnuto, že obec dodá školní vybavení a nábytek. Jenže vzápětí bylo zvoleno nové složení místní školní rady (ve školní kronice je pečlivě zmíněno každé jméno)⁶³. To se usneslo, že raději dá vzniknout škole v sousední obci Pstruží, tím ubude 37 žákyň a IV. třídy nebude ve Frýdlantě zapotřebí. Nakonec trvalo šest let, než školu postavili. „*Od roku 1788 byla obec Pstruží přiškolená do Frýdlantu až do roku 1898. Potom se vyučovalo ve vlastní nově vybudované škole. (...) Budova tato obsahovala I. třídu a byt pro řídícího učitele.*“⁶⁴

Je zřejmé, že boromejky pociťovaly jistou zášť vůči rozhodnutí školní rady, na druhou stranu se tak alespoň jméno pana arcibiskupa nezprotivilo v Pstruží ještě víc než dříve. Měli tam ještě v dobré paměti konkordát, podle kterého nesměli být nekatolíci pohřbívání na stejném místě jako katolíci. „*Toho nařízení nového nechtělo představenstvo uznati a povstal spor, který až po dvou letech rozřešen, že tento hřbitov je určen pro katolíky a těm kteří dle církevních ustanovení nemohou býti pohřbeni, jako nekřtěnata apod. se za márnici určí zvláštní místo. Samovrahům a všem podobným určilo se zvláštní místo 6 čtverečních sáhů země na obecním pozemku u cihelny, ohražený latěmi.*“

⁶⁰ SOKA F-M, Kronika obecné (národní smíšené) školy Frýdlant nad Ostravicí, I. doba před požárem.

⁶¹ KMSKB F3, 1891/1892, str. 1.

⁶² Tamtéž str. 2.

⁶³ Poněkud nezvyklý detail vzhledem k strohosti záznamů v předešlých i následujících letech.

⁶⁴ SOKA F-M, Kronika Pstruží. str. 14.

Protestanté pochování byli na Star. Hamrech. Obec tenkrát spor prohrála a musela se podříditi konkordátu.“⁶⁵

Abychom si udělali představu o poměrech v chlapecké škole během závěru 19. století, zařadím zde případ dvou hochů z Frýdlantu, který určitě není typický, ale byla by škoda, kdyby ušel naší pozornosti. „...*jati touhou po cestování žáci Ferdinand a Rajmund Kubala pustili se 24. října 1900 na cesty. Pěšky procestovali Moravu, část Uher a pak ve Vídni se zdržovali až do května, aniž by jejich pobyt vypátrán býti mohl. V květnu sami přišli zpět...*“⁶⁶ Musím uznat, že tento typ prohrěšku se nevyhýbá ani internátním zařízením, ale z kláštera milosrdných sester takové zprávy nemám. Ostatně zmiňovaní chlapci si za svůj studijní pobyt vysloužili vyloučení „*pro nenapravitelnou zpustlost*“.

Chovanky kláštera oproti žačkám, které za výukou docházely, měly výhodu v tom, že krom triviálního vzdělání byly obohaceny v oboru domácích prací. Dovednosti jako vyšívání nebo kloboučnictví pak byly kolikrát jediným věnem, které si do života odnesly. Z pragmatických důvodů tak byla v roce 1902 zřízena škola pokračovací a kuchařská.

Po smrti Bedřicha z Fürstenberku a rezignaci Theodora Kohna nastoupil na arcibiskupský stolec František Saleský Bauer. Ten záhy reflektoval potřebu ústavu – rozšířit se. Na severní straně domu bylo v roce 1908 vybudováno nové křídlo, do kterého byly umístěny čtyři učebny a kabinet pro měšťanskou školu s vyučovacím jazykem německým.⁶⁷ Škola získala název Jubilejní škola císaře Františka Josefa. O dva roky později bylo vystavěno křídlo⁶⁸ i na jižní straně, disponovalo tělocvičnou s jevištěm. V patře se nacházely ložnice sester a světnice pro nakažlivě nemocné. Díky rozšíření ústavu si na své přišla i česká národní škola, která se tak konečně dočkala čtvrté třídy. Vyučovací předměty zůstaly stejné jako ve třídě třetí.

Vzápětí (1910) byla založena dvoutřídní obchodní škola dívčí. Daniel Šrubař⁶⁹ ve svém odborném článku uvádí, že se tak stalo již v roce 1880 a údajně se vyučovalo v češtině. Ano, v klášteře existovala národní škola německá i česká, ale obchodní byla

⁶⁵ Tamtéž str. 12.

⁶⁶ SAHEB 2009. str. 241.

⁶⁷ SOKA F-M, Monografie městečka Frýdlantu nad Ostravicí. str. 5.

⁶⁸ Příloha č. 11.

⁶⁹ ŠRUBAŘ 2004, str. 73.

podle kroniky kongregace založena až o 30 let později. Zároveň se nedomnívám, že by tamní vyučování mělo probíhat primárně v češtině, ačkoliv se to uvádí v popisu fondu Dvouleté obchodní školy dívčí Frýdlant nad Ostravicí⁷⁰. Soudím dle třídních výkazů, které jsou vedeny v němčině a pořadí předmětů v nich uvedených. Německý jazyk a literatura je uvedena hned na prvním místě (za pilností a náboženstvím), zatímco čeština se krčí na samém chvostu vedle výuky francouzštiny, angličtiny a psaním na stroji.⁷¹

Obchodní škola byla velmi oblíbená. Podle boromejek v letech největšího rozkvětu se hlásilo tolik uchazeček, že sestry obstarávaly pět až šest tříd po padesáti žákyních.⁷² Žel bohu třídní výkazy usvědčí předchozí tvrzení z až přílišného optimismu. V prvních pěti letech obchodní školy nebylo přijato více než 21 dívek do ročníku. Výrazný zlom nastal po první světové válce. Tehdy sestry skutečně vyučovaly v pěti třídách ale jen o 30 až 50 žákyních. Ve většině ročníků dvacátých a třicátých let se učilo ve čtyřech třídách zhruba o 40 studentkách. Výjimkou jsou léta 1928/1929 a 1929/1930, kdy se v ústavu vzdělávalo na 250 slečen, viz příloha⁷³, ale nikdy nebylo vyučováno v šesti třídách. Je pravda, že od vzniku republiky se hovoří o české obchodní škole, ale skladbu předmětů to nikterak neovlivnilo. Mějme na paměti, že obchodník a účetní potřebovali němčinu v první republice obdobně jako za Rakouska. Většina předmětů se brala v obou jazycích. Korespondence německá i česká, jednoduché, podvojně i tzv. americké účetnictví⁷⁴ německy i česky, obchodování nebo stenografie, to vše v obou jazycích. Dívky se zdokonalovaly mimo jiné i v obchodní geografii, kupeckých počtech či kaligrafii.

Prudký růst počtu žákyň obchodní školy měl své kořeny již před světovou válkou. Studentkám bylo v ústavu těsno a sestry si vyhlédly řešení situace v akvizici protějššího domu – hostince „U Kybasta“, který byl během roku 1913 zrovna na prodej. Pozdější Matka představení Celestina měla nápad, jak to „zařídit“, a tak dala sestrám tuto radu: „*Jděte a zakopejte do každého rohu zahrady a pole, kam až sahá majetek Kybastův sošku*

⁷⁰ Příloha č. 12.

⁷¹ Příloha č. 13.

⁷² KMSKB XIII. str. 81.

⁷³ Příloha č. 14.

⁷⁴ Srovnej: DOLEJŠOVÁ, Vendula. *Historie účetnictví*. Praha, 2011. Diplomová práce. Bankovní institut vysoká škola Praha. Katedra financí a účetnictví. Vedoucí práce Miluše KORBELOVÁ, str. 39-45.

sv. Josefa, aby nám kardinál hostinec koupil.“⁷⁵ Shodou okolností se tak také stalo. „Pan kardinál Dr. Bauer prokázal opět šlechetný skutek, neboť zakoupil budovu proti klášteru stojící, která byla dosud hostincem. Tím zbavil klášter nejen nemilého sousedství, nýbrž též poskytnul některých místností k užívání klášteru.“⁷⁶ Na počest kupujícího Františka Saleského Bauera se tomuto domu dodnes říká „Salesian“. V této budově sestry mimo jiné obnovily opatrovnu. O nejmladší se staraly již od svého příchodu v roce 1870. „V roce 1881 byla mateřská škola zavřena. Znovu byla otevřena 5. února 1906 s počtem 40 dětí.“⁷⁷ Po vybudování severního křídla, se školka přestěhovala do Bedřichova ústavu. Znovu ale ne naposledy došlo k přemístění školky do nově zakoupené budovy – bývalého hostince „Kybast“.

3.3 Nevšední události

Vskutku nevšední událost zasáhla sestry 20. srpna 1892. Toho dne měl přijet na návštěvu arcibiskup Fürstenberk, ale nepřijel. Umřel. Dožil se téměř 80 let, z nichž polovinu zasvětil úřadu olomouckého arcibiskupa. Řeholnímu domu ve Frýdlantě odkázal 10 000 zlatých. Přesto si ještě dovolím zmínit, že mezi světskými vrstvami „byl známý svou spořivostí“⁷⁸. Jeho nástupce Theodor Kohn věděl o vřelém vztahu mezi boromejkami a Bedřichem. K jejich potěšení zakoupil v roce 1896 za 5 000 zlatých obraz s podobiznou zakladatele ústavu. „...ve velmi velikém formátu. Jest překrásně malbou proveden...“⁷⁹ Dodnes by se měl skvít v místnosti zvané velká hovorna.

Milejší byl rok 1901. Tehdy Bedřichův ústav navštívily známé osobnosti. Tou nejvýraznější byl cestovatel MUDr. Emil Holub.⁸⁰ „...uspořádal velmi zajímavou přednášku o svých cestách v Africe.“⁸¹ Kronika Frýdlantu sice hovoří o dubnu 1902, ale to byl Emil Holub už dva měsíce po smrti, viz příloha⁸². Za zmínku stojí i houslový virtuos František Ondříček. Pravdou je, že nepřijeli do Frýdlantu kvůli klášteru. Na počátku 20. století ve městě působil spolek „Katolická beseda“ složený převážně z učitelů chlapecké

⁷⁵ KMSKB F2, str. 27.

⁷⁶ KMSKB F3, 1912/1913, str. 9.

⁷⁷ SOKA F-M, Klášterní mateřská škola Frýdlant nad Ostravicí.

⁷⁸ SAHEB 2009. str. 206.

⁷⁹ KMSKB F3, 1895/1896, str. 3.

⁸⁰ KMSKB XIII. str. 80.

⁸¹ KMSKB F3, 1900/1901, str. 1.

⁸² Příloha č. 15.

školy, který se snažil kulturně pozvednout své okolí. Pořádali přednášky téměř každou neděli v Národním domě. Krom místních řečníků zde promlouvali i hosté jako třeba ostravský spisovatel František Sokol Tůma nebo již zmíněný cestovatel.⁸³ Ne však každý návštěvník zavítal i do kláštera.

Když se psal 26. únor v roce 1909, zaklepal na dveře ústavu neznámý mladík. „...*prosil na kolenou, aby byl přijat do služby, že bude pracovat zadarmo a věrně.*“⁸⁴ Doznal také, že je propuštěnec z trestnice na Pankráci. Sestry se nechaly dojmout jinochovou lítostí. Navíc obdržely z Pankráce telegrafickou odpověď, že mladý Gustav Adolf Reitenberger je schopen se polepšit. Sestry přijaly 18letého mladíka do svých služeb. Pracoval velmi pilně, poslouchal na slovo a nikdy si nestěžoval. Tedy až do července, do dne, kdy zmizel. A nezmizel sám, s ním i všechny zlaté a stříbrné peníze. Boromejky vše nahlásily strážmistřím. Za čtyři dny byl pachatel dopaden v Chebu, ale odmítal se přiznat. Sestry byly dvakrát povolány k soudu, nejprve do Místku a následně na hlavní přelíčení do Nového Jičína. Tam se rozhodlo, že Gustav půjde na 30 měsíců do vězení na Mírově.

⁸³ SAHEB 2009. str. 263.

⁸⁴ KMSKB F2, str. 28.

4 Velká válka

František Ferdinand d'Este byl zastřelen 28. června 1914. Obyvatelé Frýdlantu n. O. byli o tom spraveni ještě téhož dne. „*Mezi lidem nebylo pozorovati žádného zvláštního vzrušení, ale stísnění a jakýsi strach ze dnů příštích.*“⁸⁵ Kronika kongregace milosrdných sester vzpomíná na tento den jinak, než bych očekával: „*Byla to jen poslední jiskra, neboť válka byla dávno umlouvána v nádherných sádech na Konopišti.*“⁸⁶ K mému překvapení zjišťuji, že tento postoj není ojedinělý. Základem těchto domněnek je přítomnost Alfreda von Tirpitz (německý velkoadmirál a ministr námořnictví) a císaře Viléma II.⁸⁷ na zámku ve dnech 12. – 13. června 1914. Jan Galandauer však tuto úvahu odhaluje jako lichou.⁸⁸

Když válka vypukla, nikdo nečekal, že potrvá přes tři léta, „*že budou vojákovat i padesátiletí, že nebude ani potravín, ani prádla, ani obuvi, ani obleku, ani dříví, ani uhlí, ani petroleje, ani zvonů ve věžích, ani píšťal ve varhanách, ani mosazných klik u dveří...*“⁸⁹

28. října začali přivážet do Frýdlantu první raněné. Z budovy „Salezianu“ naproti Bedřichova ústavu se vytvořil lazaret. „*Spočátku čítalo se jich 43. Též do závodní nemocnice přišlo 20 raněných.*“⁹⁰ Naštěstí řeholnice nebyly při pomoci odkázány pouze na vlastní zdroje. „*Stát platil za jednoho raněného 2 h denně, v tom bylo zahrnuto vše: strava, lékař, lékárna, světlo, obvazy, inu vše! V březnu byl poplatek zvýšen na 3 h denně.*“⁹¹ Tři haléře, natož dva nebylo ani tehdy mnoho peněz. Těžko říci, do jaké míry jsou tyto hodnoty věrohodné, přinejmenším je můžeme srovnat s vyživovacím příspěvkem: „*...všem rodinám povolaných vojínů dostalo se vyživovacího příspěvku od státu. Podle počtu dětí dítek a výdělku mužova braly ženy denních 60 h, 80 h, 1 K 20 h... až 4 K.*“⁹² Totéž údaj z kroniky nedalekého města Frenštátu pod Radhoštěm. Místní zpočátku obdarovávali raněné vajíčky, máslem, zelím nebo tabákem. Ale situace byla zakrátko těžší i pro ně samotné. V druhé polovině listopadu byl člověk s to koupit poslední rohlík. Následně se

⁸⁵ SOkA F-M, Kronika města Frýdlantu n. O. str. 106.

⁸⁶ KMSKB XIII. str. 83.

⁸⁷ Příloha č. 16.

⁸⁸ GALANDAUER 2000, str. 259-262.

⁸⁹ SOkA F-M, Kronika města Frýdlantu n. O. str. 107-108.

⁹⁰ KMSKB F3, 1914/1915, str. 5.

⁹¹ KMSKB F2, str. 30.

⁹² SOkA NJ, Kronika města Frenštátu p. R. str. 123.

situace jenom zhoršovala: „Později se už o ně nikdo nezajímal a kdyby tu i starost a zájem byl nebylo už z čeho dávatí.“⁹³

Během září došla fronta až ke Krakovu, kvůli tomu se k milosrdným sestřám na čas přestěhovaly benediktinské mnišky z vesnice Staniątki nedaleké od malopolské metropole. Ubytované byly stejně jako ranění v bývalém Kybastově domě. Přečkaly tam celou zimu a jaro: „Teprve v květnu, když si naše spojené armády prorazily cestu až k Dunajci nad Orlicí a Rusové se v panice stahovali stále více nazpátek, povolala paní abatyše všechny sestry, tedy ze Starého Sącze, Vídně, Frýdlantu a Pruského Slezska, zpět do jejich milovaného kláštera.“⁹⁴ Pro sestry to nebyly lehké časy a ani dnešní dny nejsou k polským benediktinkám přívětivé.⁹⁵ Mějme na paměti, že benediktinské mnišky patří mezi řády kontemplativní, pro které opuštění klauzury je něco zcela mimořádného.

Válka pochopitelně ovlivnila i běžnou výuku. Zakrátko se na lazaret přeměnila i chlapecká škola. „Dne 27. listopadu bylo zavedeno polodenní vyučování.“⁹⁶ Hoši tak docházeli za vzděláním do kláštera. Bedřichův ústav ale nebyl nafukovací, s děvčaty se museli střídat. Třikrát týdně měli výuku dopoledne a třikrát⁹⁷ odpoledne. Stejný režim platil i pro dívky.

Říká se, že ve větších městech byla situace náročnější než na vesnicích, ale ve Frýdlantu byl nedostatek potravin již po půl roce válečné vřavy. Z tohoto důvodu vláda nařídila udělat soupis všech zásob, které se v obci nacházejí. Okresní úřad nařídil, aby soupis vytvořili učitelé. To jim na popularitě jistě nepřidalo. Určitě ale neodhalili všechny zásoby a „náhodou“ ani všechny obyvatele. V roce 1910 evidujeme 3065 a v roce 1920⁹⁸

⁹³ SOkA F-M, Kronika města Frýdlantu n. O. str. 111.

⁹⁴Wissenschaftliche Studien und Mittheilungen aus dem Benedictiner-Orden... 1917, str. 150. Přeložila Františka Slavíková.

⁹⁵„Epidemia koronawirusa sprawiła, że siostry benedyktyнки ze Staniątek straciły wszystkie źródła dochodów i nie mają za co żyć.“ In: Przez koronawirusa BANKRUTUJĄ siostry benedyktyнки ze Staniątek. DRAMATYCZNY apel przelozonej. se.pl [online]. 6.4.2020 [cit. 12.4.2020]. Dostupné z: <https://www.se.pl/krakow/przez-koronawirusa-bankrutuja-siostry-benedyktyнки-ze-staniątek-dramatyczny-apel-przelozonej-aa-Dm2v-7DcG-VfgU.html>.

⁹⁶ KMSKB F5, str. 7.

⁹⁷ Šestidenní pracovní týden byl ukončen o více než půl století později.

⁹⁸ SOkA F-M, Monografie městečka Frýdlantu nad Ostravicí. str. 5.

celkem 3215 obyvatel. Páni učitelé však během března 1915 zapsali 46 415 kg obilí mezi 1614 lidmi.⁹⁹ Za celou dobu války bylo z Frýdlantu odvedeno 365 mužů.

Jednoznačně nejvýznamnější postavou mezi učiteli byl tehdy Josef Kadlčák. Vyučoval ve Frýdlantu již od roku 1886. K příležitosti 67. výročí nástupu Františka Josefa I. uspořádal 2. prosince pro děti oslavu. „*Ke shromážděným dítkám promluvil pan J. M. Kadlčák, říšský a zemský poslanec. Ve své vzletné přednášce poukázal na vysoký význam dne a na neohroženost a chrabrost našeho vojska.*“¹⁰⁰ Pan Kadlčák byl poslancem za Rakouska-Uherska a pochopitelně i po něm. Zemřel v roce 1924 jako místopředseda senátu v péči pražských boromejek.¹⁰¹

Milosrdné sestry postihl smutný osud v roce 1915 především v osobní rovině. Matka představená kláštera ve Frýdlantu již zřetelně slábla. „*Čtyřicet pět roků byla představenou zdejšího konviktu, prožila obtížné doby jeho založení, cítila s lidem, jež stihly mnohé těžké rány. Kolik chudých bylo v klášteře nasyceno, kolika nuzným poskytnuto přístřeší zvláště když hrozné požáry stihaly zdejší obec a kolika opuštěným sirotkům zaopatřila budoucnost, ví jedině Bůh.*“¹⁰² Dosáhla již požehnaného věku 74 let. „*Když ji jedna sestra, tak asi v února řekla, že ji sv. Josef uzdraví mile se usmála a řekla: „Sv. Josef si pro mne přijde!*“¹⁰³ Nemýlila se. Naposledy vydechla v podvečer 18. března. V listopadu zesnul i arcibiskup Bauer, rozšiřovatel kláštera o severní a jižní křídlo.

Hned zkraje války byly lazarety snad v každém městečku v okolí. V blízkém Frenštátu p. R. shromažďovali raněné v místní sokolovně¹⁰⁴, do doby, než dostavěli vojenskou nemocnici nazývanou „baráky“¹⁰⁵ pro 2 000 zraněných. Díky tomu se boromejkám trochu ulehčilo: „*Naši milí ranění musili býti převezeni do Frenštátu, jen nejubožejší ranění zůstali do 10. ledna 1916.*“¹⁰⁶ Můžeme jen doufat, že jim nebyli milí až příliš. Zápis v kronice Frenštátu z poloviny roku 1915 vysvětlí proč: „*Také v barácích vystřídáni byli ranění vojíni jinými, poněvíc pohlavně nakaženými. Bylo tu takových přes*

⁹⁹ SOKA F-M, Kronika obecné (národní smíšené) školy Frýdlant nad Ostravicí.

¹⁰⁰ KMSKB F5, 1915/1916, str. 8.

¹⁰¹ Národní politika, 28.4. 1924.

¹⁰² KMSKB F3, 1914/1915, str. 7.

¹⁰³ KMSKB F2, str. 30.

¹⁰⁴ Příloha č. 17.

¹⁰⁵ Příloha č. 18.

¹⁰⁶ KMSKB F2, str. 30.

600. ¹⁰⁷ Přesun raněných byl zapříčiněn hlavně pohybem vojsk. Ve Frýdlantu bylo potřeba ubytovat okolo 900 mužů rakouské armády 22. pěšího pluku z Černovic.

Za válečného stavu, kdy je odvedena většina mužů do boje, musí osamělá matka zastat mnohem více práce. To se ovšem týká i dětí samotných. Tudíž bývá častěji vyžadována jejich přítomnost v domácnosti než ve škole. *Protože nastávají jarní práce, jsou děti doma přidržovány k opatrování mladších sourozenců anebo i k snadnějším pracím. Od té doby návštěva školy není velmi pilná, jak by bylo naším přáním a zajisté přáním učitelských sborů vůbec.* ¹⁰⁸ V květnu už bývá nutné obhospodařovat i pole, docházka starších žáček se stávala spíše vzácností. Bída a drahota byly takřka všudypřítomné. Bohužel neúroda zasáhla v tento nevhodný moment. *„Smutně řinčely letošní srpen kosy a srpy. Téměř každý druhý den přšelo. Jen tu a tam bylo dva nanejvýš tři dni slunno, kdy mohl ustaralý a upracovaný lid poněkud skliditi obilí. Ano bylo i dovoleno, že směli i v neděli obilí svážeti.* ¹⁰⁹ Co by na to řekla svatá Notburga?

Zařaďme zmínku i pro kampanology. V témže roce byly rekvírovány zvony a píšťaly z varhan. Sestry mají poznačeno, že se tak stalo někdy o prázdninách. V tomto případě dávám přednost přesnému datu 30. října dle městské kroniky. ¹¹⁰ *„Jedna sestra tehdy řekla: „A ty zvoní odzvoní taky říší!“* ¹¹¹ Ve školní kronice se vzpomíná těmito slovy: *„Když vojáci na věži zvony rozbíjeli, rozléhaly se údery kladiv po celém Frýdlantě a vynutily nejednomu farníku slzu. A není divu, vždyť tak krásných zvonů neměli v celém dálném okolí.* ¹¹² V listopadu zemřel císař František Josef, ale to sestry ani raněné příliš nezarmoutilo, ti se už delší dobu bavili karikaturou, na které císař Vilém II. má v ústech píšťalu a jeho Rakousko-uherský protějšek tančí. *„O jeho úmrtí, ale už začátkem toho roku kolovaly důvěrné pověsti, že je mrtev a lidu, že se ukazuje dvojník jemu podobný.* ¹¹³ Že by Macháně?

¹⁰⁷ SOKA NJ, Kronika města Frenštátu p. R. str. 115.

¹⁰⁸ KMSKB F5, 1915/1916, str. 12.

¹⁰⁹ Tamtéž, str. 30.

¹¹⁰ SOKA F-M, Kronika města Frýdlantu n. O. str. 111.

¹¹¹ KMSKB F2, str. 30.

¹¹² KMSKB F5, 1916/1917, str. 4.

¹¹³ SOKA F-M, Kronika města Frýdlantu n. O. str. 113.

Blížily se svátky klidu a míru, atmosféra však typicky vánoční nebyla. Přesto se v klášteře podařilo zinscenovat divadelní hru, ve které účinkovaly místní děti. Takové akce byly velmi populární, výtěžek šel na pátou válečnou půjčku a vybralo se celých 200 K. Na jaře 1917 se nacvičilo nové představení, ale za jiným účelem i s jiným výsledkem. *„Na obuv chudým žákyním, které měly poprvé přistoupiti ku sv. přijímání, bylo v měsíci dubnu sehráno divadlo: ‚Sedmikráska.‘ Zdejší lid rád vidí svoje děti na prknech na jevišti a na dětská divadla chodí rádi v počtu hojném. (...) Ovšem přišli jsme k poznání, že zdejší lid jest až na nepatrné výjimky nevděčný za vše, co škola pro blaho jejich dítek podnikne.“*¹¹⁴

Stejně jako v předešlém roce byly měsíce duben a květen ve znamení bídné školní docházky. Leč tohoto roku nešlo o pouhou výpomoc rodičům. Důvody absence dětí působily boromejkám značné těžkosti: *„Nebyla jsem ve škole, protože jsme neměly co jísti.“*¹¹⁵

V tristních podmínkách si každý přál už jen jedinou věc. Aby byl konečně znovu mír. A protože v novinách dostávaly přednost především úspěchy Ústředních mocností, zraky lidí vzhlížely s nadějí k rakouské armádě. Zároveň však boromejky cítily, že loajalita českého národa vůči novému císaři určitě nevzkvétá a s podobnými tendencemi se neztotožňovali. *„Dne 1. prosince byla sloužena mše za zachránění J. V. císaře a krále Karla. ‚Jak dobrý jest Bůh‘ zašeptaly zajisté mnohé rty. Které by byly následky jeho zahynutí? Přemýšlej národe a dospěješ k různým výsledkům.“*¹¹⁶

Během poslední válečné zimy se v Bedřichově ústavu nevyučovalo. Žáci měli uhelné prázdniny¹¹⁷. Ne že by nebylo uhlí, ale nebylo lidí, kteří by jej narubali.

Jako by nestačily válečné útrapy... Celou kongregaci v dubnu 1918 zahalil smutek. Nejprve zesnula S. M. asistentka generální představené Mansueta Velebová. *„V Pánu zesnulá vypomáhala též na zdejší škole, což nám všem zůstane milou vzpomínkou...“*¹¹⁸ O pouhých deset dnů později odešla na věčnost i samotná generální představená S. M.

¹¹⁴ KMSKB F5, 1916/1917, str. 9.

¹¹⁵ Tamtéž str. 11.

¹¹⁶ Tamtéž 1917/1918, str. 8-9.

¹¹⁷ KMSKB XIII. str. 84.

¹¹⁸ KMSKB F5, 1917/1918, str. 15.

Elekta Zaunmüllerová. Ta stála u samotných počátků Bedřichova ústavu a Frýdlant navštívila již v roce 1875. Její osobě je v školní kronice věnována celá strana zakončena slovy: „*Mám vypisovati dále její zásluhy, jež si získala ohledně chudých, nemocných a vojínů? Nemohu, jsem k tomu příliš slába a nicotna.*“¹¹⁹ Je úctyhodné, že sestra Elekta stála v čele boromejek dohromady 25 let. V době úmrtí končila své třetí „funkční období“, které musel schválit papežský dispens.¹²⁰

Když nastala polovina září, započal jako obvykle školní rok. Pátý za časů války. Zápis proběhl za většího zájmu než v předešlých letech. „*Letošního roku přišlo mnoho matek z Pržna a z Lubna s úpěnlivou prosbou, aby dívky jejich přijaty byly do školy naší. U nás se ničemu nenaučí, tak znělo ze starostlivých rtů matek...*“¹²¹ Přitom v Pržně školu měli už od roku 1872 ale pouze jednotřídní.¹²² V Lubně nemají školu ještě ani dnes.

K závěru války se výrazně zhoršoval zdravotní stav obyvatel Frýdlantu. Je nutné si uvědomit, že kanalizace byla vytvořena až za první republiky. V Bedřichově ústavu nebylo nezvyklé, že mladé chovanky mívaly spálu. „*Kromě tyfu vyskytne se tu a tam i úplavice. Některé mrtvolky musí býti hned pohřbeny - za několik hodin po smrti, - aby se nákaza omezila.*“¹²³ Podvýchiva imunitu lidí výrazně zhoršovala. Podle Saheba dokonce i místní lékař podlehl úplavici, boromejky se však zmiňují o zápalu plic. „*Mnoho mladých nadějných životů zničeno bylo touto zákeřnou nemocí. Sám pan dr. Vilém Jandl,*¹²⁴ *bystrý, praktický a vzorný lékař, podlehl této nemoci.*“¹²⁵ Nejsmrtelněji se však ukázala španělská chřipka. Patrně ji dovlekli ranění z Haliče. Rychle se šířila a pro Frýdlant a okolí byl stanoven zvláštní epidemický lékař, který nařídil uzavřít všechny školy.¹²⁶ Kvůli nemoci skonalo i několik milosrdných sester.

¹¹⁹ Tamtéž str. 15-16.

¹²⁰ KRÁTKÁ 2013, str. 73.

¹²¹ KMSKB F5, 1918/1919, str. 1.

¹²² SOKA F-M, Kronika Pržno, str. 7.

¹²³ KMSKB F5, 1918/1919, str. 2.

¹²⁴ Příloha č. 19.

¹²⁵ KMSKB F5, 1918/1919, str. 2.

¹²⁶ SAHEB 2009. str. 246.

5 První republika

Sice 28. října vznikl nový stát, ale starosti přetrvávaly stejné. Hlad nedokázalo zahnat ani počáteční nadšení ze svržení monarchie. Navíc nadšení ani nebylo všeobecné. Místní Němci se netvářili radostně a třeba takový správce železáren Ferrum po válce rovnou utekl, protože se před dělníky obával o holý život.¹²⁷

Dodávky jídla se dlouho nedařilo obnovit, proto se milosrdné sestry pokusily vybrat prostředky na pomoc potřebným. V jejich kronice se o tom však nedočteme a já pochybuji, že by to muselo být, kvůli přílišné skromnosti: „*K zmírnění nouze ustavila se dne 16. května za vedení sestry Karla Boromejského Felisey a učitele Němečka ‚pomocná akce‘, která neměla plného výsledku an všechny vrstvy byly vyčerpány.*“¹²⁸

Více úspěšné byly sestry ve sporu s místní Tělocvičnou jednotou Sokol. Ten se snažil využít prostory uvolněného lazaretu, tedy zřídit si v „Salezianu“ tělocvičnu. Nakonec bratři tužili svá těla a duchy v Národním domě, jehož součástí byla restaurace, kde se čepovalo: „*Ostravské světlé i tmavé a Plzeňský prazdroj.*“¹²⁹ V následujícím roce si postavili sokolovnu, která slouží dodnes. Ostatně nebyl to první konflikt s následovníky Fügnera a Tyrše. Již před válkou působil Sokol značně antiklerikálně. Byla snaha, aby mladí muži místo na bohoslužbu, chodili cvičit. „Salezian“ nakonec tedy zůstal v držení boromejek, které do něj umístily opatrovnu pro 75 dětí.¹³⁰

S novou dobou přišly i další změny. Týkaly se například Měšťanské školy, která v klášteře fungovala od roku 1910. „*Přičiněním představené řádu sv. Karla Bor. – sestry M. Celestiny Bušové, ředitelky německé měšťanské školy dívčí ve Frýdlantě byla dosavadní německá škola měšťanská počátkem škol. r. 1919-1920 proměněna v měšťanskou školu českou a připojena ku čtyřtřídní obecné škole dívčí.*“¹³¹ Markantním zvratem prošla také samotná kronika obecné dívčí školy. Obměnila se zapisovatelka a rázem se začaly akcentovat jiná témata. Poprvé je zmiňován mistr Jan Hus, francouzský historik a slavista Ernest Denis nebo významný pražský archivář K. J Erben (ovšem vzpomenut pouze jako

¹²⁷ SOkA F-M, Kronika města Frýdlantu n. O. str. 117.

¹²⁸ Tamtéž str. 121.

¹²⁹ SAHEB 2009. str. 288.

¹³⁰ KMSKB F2, str. 31.

¹³¹ KMSKB F5, 1919/1920, str. 1.

poeta). Další novinkou bylo rozdělení pražské Kongregace do tří provincií. „*V českých zemích vznikly dvě provincie: severní a jižní. Provinční dům severní provincie byl nejprve v Liberci, od roku 1924 v Jiřikově. Jižní provincie měla provinční dům ve Frýdlantě nad Ostravicí. Třetí provincií byla rakouská, do níž spadalo území Rakouska.*“¹³² Tímto před boromejkami povstal nový úkol – zvolit provinciální představenou. „*Úřední řečí bude nyní místo němčiny naše krásná mateřština. Radost naše zvýšena tím, že představená naše – sestra M. Celestina Bušová*¹³³ - *jmenována byla představenou české provincie.*“¹³⁴

Jisté strasti byly takřka vždy přítomné – nedostatek místa na vyučování. Tentokrát byla příčinou pomoc chlapecké školy, která na tom byla ještě hůře. „*Poněvadž je v jedné třídě ob. školy umístěna škola měšťanská, přeložena byla I. tř. do dívčí školy.*“¹³⁵ Z čehož v dívčí škole pramenily takovéto těžkosti. „*Pro nedostatek místností v chlapecké škole měli hoši I. třídy obecné vyučování v naší 2. třídě obecné střídavě s děvčaty, což bylo mnohdy velmi nepříjemné, jelikož třída nemohla býti v polední přestávce vyvětrána.*“¹³⁶

Za to na arcibiskupských stolcích v Olomouci i Praze zavanul čerstvý vítr. „*Radostná zvěst letí Moravou: Msgr. Dr. Stojan je arcibiskupem v Olomouci. Vše se raduje z této zprávy. Vždyť nemohla býti vyhlédnuta osoba vhodnější a záslužnější, by řídila arcidiecézi olomouckou v těchto těžkých dobách. Není třeba chvalořečí. Život ndp. Msgra, dra. Stojana mluví sám.*“¹³⁷ Následují celé dvě strany poutavého životního příběhu. Jak uvádí Malíř¹³⁸, výměna širší špičky katolické hierarchie měla za cíl přiblížit se českému národnímu hnutí.

A lehký vánek zasáhl i řady samotných boromejek. Jejich počet byl v nové republice příliš skromný na to, aby plně zajistil výuku. Proto musela domovní představená vydržovat čtyři „cizí“ učitelky. „*Dvě byly z řádu Školských sester Notre Dame, jedna z řádu Premonstrátek a jedna civilní.*“¹³⁹ Dovedu si představit, že právě civilní učitelka mohla být řeholnicím trnem v oku. Sekularizace vzdělávání nebylo nic, s čím by se

¹³² PÍTELKOVÁ 2008, str. 11.

¹³³ Poprvé nepsáno Buschová.

¹³⁴ KMSKB F5, 1920/1921, str. 5.

¹³⁵ SOKA F-M, Kronika obecné (národní smíšené) školy Frýdlant nad Ostravicí, 1919/1920.

¹³⁶ KMSKB F5, 1919/1920, str. 7-8.

¹³⁷ Taméž 1920/1921, str. 5-7.

¹³⁸ MALÍŘ 2005, str. 665.

¹³⁹ KMSKB F5 1920/1921, str. 11.

boromejky ztotožňovaly. „Útěk před Bohem, strach z Boha, vzpoura proti Bohu – nenávisť a násilí, tak možno charakterizovati dnešní poměry. Stále se ozývají hlasy po ‚Volné škole‘ - po odnáboženštění školy. Těžko mysliti, jaké poměry by nastaly, až děti z Volných škol by dospěly. Co by čekalo český národ? Nestačí nám jedna Bílá Hora?“¹⁴⁰ Kterýpak z důsledků Bílé Hory sestru tolik trápí? Rekatolizace to asi nebude.

Pohled na emancipaci žen nás nemůže překvapit. Ostatně, dá se vyčíst z komentáře k miléniálnímu výročí zavraždění první české světice: „Svatá Ludmila věnovala se tomu povolání, které ženě nejvíce přísluší, životu rodinnému.“¹⁴¹ Nehledme však na tehdejší konzervatismus příliš přísně a nedopouštějme se zbytečných ahistorismů.¹⁴²

Za klášterem se nacházel starý hřbitov, který již od konce 19. století nebyl využíván. Sestry si přály, aby jim tento pozemek připadnul. Chtěly si tam udělat zahradu, a tak se nakonec také stalo. Samy uznávají, že se musely vypořádat s jistými „starostmi“. O hřbitov měla zájem také obec. „Starý hřbitov parc. č. 524 usneseno koupiti. Márnice dalo by se po úpravě použiti na byt. Hřbitova do doby kdy na něm bude povoleno použije se na park. Koupě tato se nezdařila neboť obec nepočínala si obezřetně a hřbitov přešel výměnou pozemku s farou do držení kláštera.“¹⁴³ Po delší době se někdo o toto místo začal starat. „...jest nám po prvé přáno udržovati světlá za zemřelé na starém hřbitově v sousedství školy, neboť posvátné toto pole stalo se letos vlastnictvím kláštera a připojeno k jeho zahradě.“¹⁴⁴

Pokrok postupoval stále kupředu. Právě před sto lety (1920), byl Bedřichův ústav připojen k elektrické centrále ve Vítkovicích.¹⁴⁵ „Začazené lampy nehrazeny byly krásnými elektrickými žárovkami, což způsobilo mnoho radostí mezi školními dítkami, zvláště mezi těmi, které dojíždějí ranním vlakem o 6. hod. a sedávaly až dosud potmě ve třídách.“¹⁴⁶ O čtyři roky později se chovankám dostalo dalšího požehnání – nyní v podobě vodovodu.

¹⁴⁰ Tamtéž 1921/1922, str. 1.

¹⁴¹ Tamtéž str. 3.

¹⁴² Což je v poslední době zjevně módní trend.

¹⁴³ SOkA F-M, Kronika města Frýdlantu n. O. str. 137.

¹⁴⁴ KMSKB F5 1923/1924, str. 5.

¹⁴⁵ Příloha č. 20.

¹⁴⁶ Tamtéž 1922/1923, str. 2.

Během ledna roku 1922 byly první čekatelky přijaty do kandidatury. Téhož roku si sestry za celé 4000 korun nechaly vytesat sochu božského Srdce Páně z hořického pískovce. Dnes se nachází u sesterského hrobu na novém frýdlantském hřbitově.¹⁴⁷

Do školního roku 1925/26 měla do měšťanské školy nastoupit Ludmila, dcera Petra Hovjackého, který pracoval jako strojník v železárnách. Rodina Hovjackých však byla bez vyznání. „*Nechtěli tedy rodiče děvče svěřiti k školní výchově dívčí škole spravované řadem jeptišek církve římsko katolické.*“¹⁴⁸ Pan otec zažádal, aby Ludmilu přijali do školy chlapecké. Škola žádosti vyhověla, ale okresní školní úřad přijetí zamítnul. Pan Hovjacký se odvolal a zemská školní rada výnos okresního úřadu zrušila. Konečně 15. února 1926 byla mladá žákyně zapsána do chlapecké školy. Než se tak stalo, musela paní učitelka Růžena Zumrová docházet vyučovat do domácnosti Hovjackých. Během této provizorní doby byl problém s vysvědčením. Ludmila byla vyzvána, aby se s otcem dostavila na přezkoušení do klášterní školy. Na to pan Hovjacký prudce zareagoval: „...že jest ochoten do kterékoliv jiné školy ke zkoušce se dostaviti, ale do klášterní rozhodně se nedostaví. Zkouška po tomto odpadla.“¹⁴⁹ Následkem toho se do dalšího školního roku přihlásilo 13 dívek a zemská školní rada usoudila, že škola ve Frýdlantu n. O. bude po 46 letech opět smíšenou.¹⁵⁰

Ještě doplním, že v roce 1930 byl mezi Čeladnou a Ostravicí vystavěn věhlasný hostinec, který je dnes v širokém okolí známý jako „U Hovjackého“ a navštěvovaly jej takové osobnosti beskydského kraje jako Ferdiš Duša, Petr Bezruč nebo Bohumír Rycek.

Dvacátá léta byla na nové události bohatší. Velký zájem probudil průjezd vlaku s prezidentem republiky.¹⁵¹ „*Učitelky se dostavily na nádraží se 400 bíle oděných dívek.*“¹⁵² Jistou pozornost si zasloužila i schůze Národní obce fašistické v hutním hostinci, kde se hovořilo o příčinách, vzniku a poslání československého fašismu. Naštěstí větší

¹⁴⁷ Příloha č. 21.

¹⁴⁸ SOkA F-M, Kronika města Frýdlantu n. O. str. 147.

¹⁴⁹ Tamtéž.

¹⁵⁰ SOkA F-M, Kronika obecné (národní smíšené) školy Frýdlant nad Ostravicí, 1926/7.

¹⁵¹ Viz příloha č. 22.

¹⁵² KMSKB F5 1923/1924, str. 8.

oblíbě se těšil večer, kdy legionáři vzpomínali na své zážitky z vojny u příležitosti prvního kulatého výročí bitvy u Zborova.¹⁵³

Jedna věc se však neměnila. Zájem o vzdělání u milosrdných sester stále rostl, a to i přes obnovení smíšené výuky ve veřejné škole. Jako už několikrát v minulosti, prostory Bedřichova ústavu nebyly pro zajištění vyučování dostatečné. Řešení se našlo v rozšíření protější budovy již několikrát zmíněného „Salezianu“. Stavební práce počaly v září 1927. Komplikací byl nedostatek dělníků a nepříznivé počasí. Kvůli tomu stavba postupovala ve vlažném tempu. Čas na uschování vzkazu dalším generacím se však našel: „*Do prohlubinky v uhelném kameni byly vloženy běžné mince, fotografie a noviny ,lid‘ ze dne 5. 9.*“¹⁵⁴ Nemýlím-li se, tak by měly být ukryty v rohu budovy ještě dnes. Od jara se tempo prací zrychlilo a již 2. září 1928 mohlo proběhnout slavnostní posvěcení. Zúčastnila se i generální představená M. Gonzaga Weisová. Konsekrace se ujal arcibiskup Leopold Přechan, který dorazil z Hukvald autem (obdobnou cestu vykonal Fürstenberk před téměř 50 lety na koni). Slavnostní proslov však spočinul na bedrech děkana Spisara, ten škole popřál: „*...aby z ní vycházely uvědomělé katoličky a věrné dcery českého národa.*“¹⁵⁵ Tento spirituál po řadu let zajišťoval v Bedřichově ústavu výuku náboženství. Je pohřben hned vedle matek představených na frýdlantském hřbitově.

Dříve bylo řečeno, že „Salezian“ sloužil po válce jako opatrovna. To se nyní ukázalo jako problém. „*Hlučné, veselé hry frýdlantské drobotiny rušily vyučování.*“¹⁵⁶ Malé děti tak byly za své rušení odměněny novým příbytkem. „*Klášter požádal olomouckého arcibiskupa o stavební dříví a z dřevníku i bývalého skladiště na uhlí byla přestavbou upravena pěkná, prostorná opatrovna.*“¹⁵⁷ Nebylo to naposledy, kdy se „Salezian“ rozšiřoval.

„*Rok 1929 zapsal se nesmazatelně do lidské paměti, a to svou krutou, velkou zimou*“¹⁵⁸ Poslední rok dvacátých let zanechal po sobě výraznou stopu, ale ne kvůli nevlídnosti počasí. Hospodářská krize však na Frýdlant dolehla až v pozdějších letech. A

¹⁵³ Tamtéž str. 148-151.

¹⁵⁴ KMSKB F2, str. 32.

¹⁵⁵ KMSKB XIII. str. 87.

¹⁵⁶ Tamtéž.

¹⁵⁷ Tamtéž.

¹⁵⁸ KMSKB F2, str. 32.

abych pisatelce kroniky nekřivdil, musím uznat, že zima 1929 byla jednou z nejchladnějších v naší historii.¹⁵⁹ Ve školách byly opět uhelné prázdniny, v sadech zmrzly všechny stromy a v chlívcích hynula hospodářská zvířata. „*V tomto pamětihodném roce oslavovali věrní Čechové milénium svého tichého národního světce a mučedníka sv. Václava. Jak vroucně zněl jejich prosebný hlas: „Nedej zahynouti nám, ni budoucím“*¹⁶⁰ (Jedná se o první náznak, že autorka kroniky nebyla Češka.) Samotné jubileum se však výraznější akce nedočkalo. „*Svatováclavské milénium nebylo ve Frýdlantě nijak zvlášť oslaveno. (...) Jen v klášterním sále byla uspořádána přednáška.*“¹⁶¹

V následujícím roce se muselo opět stavět. Okresní školní úřad shledal, že dvě učebny v „Salezianu“ jsou nevyhovující. Řešením byla výstavba nové budovy hned vedle, disponující čtyřmi třídami.

Od roku 1922 mohly první chovankyně vstupovat do kandidatury. Jako kandidátky pak žily v komunitě sester a připravovaly se na noviciát. Po uplynutí zkušební doby však musely kandidátky do mateřince v Praze. Až v roce 1934 byl řádný noviciát zřízen i ve Frýdlantu. Hned v březnu 1935 bylo oblékáno 12 kandidátek a v srpnu dalších 9. Těchto „obláček“ se účastnila i generální představená S. M. Gonzaga Weisová. Postřehla, že Bedřichův ústav není pro noviciát dostatečně vybaven, co se týče kapacity. Proto usoudila, že: „*mateřinec dá postavit na budově provinciálního domu druhé poschodí.*“¹⁶²

Stavitelé začali posílat své návrhy a rozpočty. Zaujal plán architekta Františka Stalmacha. Jeho řešení se ale muselo poupravit, protože kaple by působila až příliš malým dojmem. „*Na uměleckém díle kardinála Fürstenberka nesmí se přece nic pozměnit, ničím pohnouti.*“¹⁶³ Matka představená bohužel v té době onemocněla a zemřela. Počátek stavby byl z tohoto důvodu odročen.

Práce začaly zkraje července 1936. Nejdříve se střecha rozřezala a následně zvedala 12 šroubovými hevery.¹⁶⁴ Po měsíci úsilí nacházela se střecha o patro výš. Na oslavu

¹⁵⁹ *Wikipedie: Otevřená encyklopedie: Zima 1929 v Evropě* [online]. c2019 [citováno 21. 04. 2020]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Zima_1929_v_Evrop%C4%9B&oldid=17373482.

¹⁶⁰ KMSKB F2, str. 32.

¹⁶¹ SOkA F-M, Kronika města Frýdlantu n. O. str. 158.

¹⁶² KMSKB XIII. str. 90.

¹⁶³ KMSKB F2, str. 33

¹⁶⁴ ŠRUBAŘ 2004, str. 74.

tohoto momentu byla více než stovka dělníků odměněna dvěma sudy s pivem, se kterým se nechali vyfotografovat. Průběžně byli zedníci syceni polévkou, kterou jim boromejky připravily. „*Mzdy nádeníků byly od Kč 1.80 do 2.40. Zedníků od 2.80 do 3.80. Tesařů od 3 do 3.60.*“¹⁶⁵ Téměř všichni pracující pocházeli z Frýdlantu, což pomohlo zmírnit bídu a vysokou nezaměstnanost, se kterou se region od propuknutí hospodářské krize potýkal. Dokončit celé nové poschodí se stihlo ještě do Vánoc.¹⁶⁶ O dalších letních prázdninách byl zhotoven osobní elektrický výtah značky Kolben-Daněk.

Když stavbu přijel zkontrolovat stavitel z Prahy, navrhl, aby se do výklenku v lomenici nad kaplí umístila socha Matky Boží. Je zhotovena z pálené hlíny a čelí nepřízní počasí i v současné době.

¹⁶⁵ SOkA F-M, Kronika města Frýdlantu n. O. str. 223.

¹⁶⁶ Příloha č. 23.

6 Od „Mnichova“ po osvobození

Téměř rok před začátkem bojů druhé světové války, měly boromejky možnost setkat se tváří v tvář maskovaným mužům. Jednalo se o Československé jednotky všeobecné mobilizace. *„Po celou dobu mobilisace bylo v mateřské škole vojsko. Po demobilisaci se pokračovalo ve vyučování.“*¹⁶⁷

Kroniky kláštera, obce i škol se intenzivně věnovaly mezinárodní politické situaci. Současníci si dobře uvědomovali, že se před jejich zraky dějí historické okamžiky. Za popis celoevropských okolností jim patří velký dík. Na druhou stranu záznamy o nich samotných jsou o to skromnější. Přesto máme možnost zpřítomnit atmosféru začátku roku 1939 tímto úryvkem: *„...pan president Dr. Beneš odjel do Ameriky. Sestry musily hned opustiti některé své ústavy v Sudetách. Přemyslovci volali do Čech německé osadníky, usazovali je v pohraničních krajích, udíleli jim různá privilegia a co z toho měl náš národ? Ať si na to odpoví každý milý čtenář sám!“*¹⁶⁸ Osobně se domnívám, že tato část klášterní kroniky byla dopsána až po válce, a to řeholnicemi české národnosti. Na podzim roku 1945 byla dopisována i kronika Frýdlantu. Nejspíš proto se v pasáži popisující boje druhé světové války nesečkáme se sovětským obsazením Polska z druhé poloviny září 1939. Oproti tomu kronika obecní školy byla psána průběžně a údaj v ní nalezneme.¹⁶⁹ Je k politování, že tento skutečně soudobý pramen byl 1. června 1940 zapečetěn a uložen jako závadná kniha.¹⁷⁰

Bedřichův ústav byl mnohem více poznamenán než při první světové válce. *„Nacisté zabrali klášter a aniž by se někoho dotázali začali tam přestavovat místnosti, tam kde byla zed', která se jim nehodila, tu vybourali a stavěli bez povolení zdi nové a nové.“*¹⁷¹ *„Upravili si podle svého vkusu i vekou místnost dětské jídelny. Zřídili z ní tři pokoje. V jednom bylo kasino, kam se vcházelo z kanceláře, z druhé místnosti udělali umrlčí komoru a třetí pokoj byl skládkou haraburdí.“*¹⁷² Nacisté sice klášter zabrali, ale ne úplně celý. Díky tomu mohl posloužit jako útočiště Msgr Šrámkovi těsně před emigrací

¹⁶⁷ SOkA F-M, Klášterní mateřská škola Frýdlant nad Ostravicí.

¹⁶⁸ KMSKB F2, str. 34.

¹⁶⁹ SOkA F-M, Kronika obecní (národní smíšené) školy Frýdlant nad Ostravicí, 1939/40.

¹⁷⁰ Příloha č. 24.

¹⁷¹ SOkA F-M, Kronika města Frýdlantu n. O. str. 247.

¹⁷² KMSKB XIII. str. 95.

do Londýna. „*Odjel nákladním vlakem v přestrojení za brzdaře železničního do Polska, odtud do Francie a Anglie.*“¹⁷³ Jedná se o jeden z výraznějších aktů podpory odboje ve Frýdlantu. Je zaznamenán nelegální poslech rozhlasu, či ojedinělé sabotáže v železárnách. Uznání asi nejvíce zasluhuje nápomoc beskydským partyzánům v závěru válečného konfliktu.

Stejně jako při minulé světové válce, Bedřichův ústav přišel o svou generální představenou. Sestra M. Celestina Buschová vydechla naposledy 10. listopadu 1940 po dlouhé krční chorobě. Bylo to rok poté, co oslavila zlaté výročí svých slibů. Třetí představenou se stala sestra M. Emerana Štefková, která pocházela přímo z Frýdlantu n. O. Tento úřad vykonávala do konce válečného stavu. Může překvapit, že provinciální představenou byla zvolena jiná sestra a to M. Irena Dušková.

V září 1942 proběhla ve Frýdlantě poslední „obláčka“. Dočkalo se jí pět čekatelek. Ještě téhož roku byl noviciát zrušen. Bylo to následkem nemoci, která nedovolila, aby sestra Pia Čaplová mohla dostát svým povinnostem jako Novicmistrová.

Vyučování v občanské i měšťanské soukromé škole pokračovalo bez výraznějších obtíží. Do roku 1941 byla zachována i obchodní škola.¹⁷⁴ „*O její zachování se zasadil okresní hejtman Augustin Beer, „...údajně proto, že ústavní hospodářství školy zabezpečovalo jeho domácnost...*“¹⁷⁵ Bráno v rámci Frýdlantu nad Ostravicí, výuka sester však neprobíhala pouze v klášteře a mnohdy bývala ztrpčována příkazy Jarmily Uhlářové, které byla svěřena správa obecné veřejné školy. „*Nutila i klášterní, řeholní sestry, které dočasně učily na smíšené škole na náměstí, když jim Němci okupovali školy klášterní, aby zdravily nacisticky a přesně plnily všechny nesmyslné rozkazy školních úřadů dirigovaných Němci. Její chování vzbuzovalo úžas i hnus.*“¹⁷⁶

Rok po útoku na zastupujícího říšského protektora Reinharda Heydricha, byla do Bedřichova ústavu přemístěna tzv. „Heimschule“. „*Byla to prý jakási německá střední škola. Právilo se, že chovanky této školy jsou dcery nacistických pohlavárů z říše. Většinou se povalovaly u řeky, byly tučné, měly všeho více než dostatek a aby lépe asi trávily,*

¹⁷³ SOKA F-M, Kronika města Frýdlantu n. O. str. 248.

¹⁷⁴ Příloha č. 25.

¹⁷⁵ SAHEB 2009. str. 374.

¹⁷⁶ SOKA F-M, Kronika Frýdlant n. O. - 2. díl. str. 20.

*chodily v průvodech městem, hulákajíce při tom bez oddechu německé odrhovačky.*¹⁷⁷ Takovýchto školních zařízení bylo v protektorátu celkem osm. Kromě Frýdlantu se nacházely ještě v těchto městech: Libějovice, Poděbrady, Jemnice, Čáslav, Kutná Hora, Rychnov nad Kněžnou a Praha.¹⁷⁸ Během pololetních prázdnin se „Heimschule“ přesunula do kláštera Voršilek v Kutné Hoře, dnes zde funguje církevní gymnázium.¹⁷⁹

Uvolněný prostor byl patřičně využit. Blížil se konec války, tudíž Němci potřebovali lazaret. *„...když již fronty se blížily našim hranicím, zřízena byla v klášteře divizní nemocnice a polní lazaret s několika sty lůžky a celým štábem lékařů a ošetřovatelek. Denně tam umřelo několik raněných...“*¹⁸⁰ Nakonec byl lazaret přemístěn do Valašského Meziříčí.

Bedřichův ústav byl dokonce ostřelován. Stalo se tak 25. března. Pravděpodobným cílem byla tajná německá vysílačka ukrytá na dvoře. Všichni obyvatelé kláštera se ukryli ve sklepech, kde jim spirituál udělil generální absoluci.¹⁸¹ Největší drama se ale odehrálo na úplném chvostu války. Aby měli Němci záruku, že se proti nim při ústupu nevzbouří místní lid, zajali 22¹⁸² občanů pod hrozbou poprav. *„Vězňům z kláštera se po čtyřdenním vězení podařilo v chaosu uprchnout. Sotva se tak stalo, přiběhl do kláštera Hikl s rozkazem uvězněné postřílet. Již tam zastihl jen naprostý zmatek, vězňů nebylo.“*¹⁸³

Další budovy náležící boromejkám rovněž neměly snadný úděl. *„Budovu mateřské školy od roku 1944 zabralo německé vojsko ke svým účelům. Byl v ní zprvu zřízen operační sál, později vojenská kuchyně a konečně přeměněna v konírnu a chlév pro prasata. V takovém stavu byla pak v roce 1945 vrácena svému účelu.“*¹⁸⁴

¹⁷⁷ SOKA F-M, Kronika města Frýdlantu n. O. str. 250.

¹⁷⁸ LOHMANN 2014, str. 136.

¹⁷⁹ V roce 2019 se tady konala Letní škola klasických studií.

¹⁸⁰ SOKA F-M, Kronika města Frýdlantu n. O. str. 251.

¹⁸¹ Bývá udílána více kajcníkům najednou, bez předchozího jednotlivého vyznání, je možná pouze v případě bezprostředního nebezpečí smrti nebo v případě závažné nutnosti.

¹⁸² Kronika kongregace uvádí počet 27 mužů, ale mezi rukojmími byly i tři ženy. Viz příloha č. 26.

¹⁸³ SOKA F-M, Kronika města Frýdlantu n. O. str. 255.

¹⁸⁴ SOKA F-M, Klášterní mateřská škola Frýdlant nad Ostravicí.

7 Pozvolný konec

7.1 Oživení po válce

Bylo to 5. května, kdo do Frýdlantu vstoupila první noha sovětského vojáka. Jednotky wehrmachtu právě za sebou odpálily poslední most a milosrdné sestry stejně jako ostatní frýdlant'ané mohly slyšet něco nezvyklého. Naprosté ticho. Kapitán Rudé armády Apet Chačaturovič Mazmaňan osvobodil město a během měsíce své přítomnosti byl náležitě oslavován. Po jeho odjezdu se těžiště pozornosti přesunulo k Němcům. Těm byla zabavena veškerá konta ve spořitelnách a museli odevzdat všechny potravinové lístky. Následně byli koncentrováni do kláštera, kde byli pod ochranou stráže. *„Internovaným Němcům v klášteře se účtuje 20 K denně za stravu. Úhrada z jejich majetku. Němci byli označeni odznaky s písmenem N. Upotřebilo se na ně plátna, které u nich bylo zabaveno. Za odznak museli mimo toho museli zaplatit 10 K za zhotovení.“*¹⁸⁵

Mezi vyhnányi byly i tři boromejky, které se hlásily k německé národnosti. Nejprve byly převezeny do Prahy a následně do Rakouska.

V Bedřichově ústavu se věci pomalu začaly dávat do pořádku. Během srpna se do Frýdlantu vrátily i sestry, které musely město v posledních dvou letech války opustit.¹⁸⁶ A stihly připravit znovuotevření dívčí obchodní školy. *„Ministerstvo a osvěty nečiní námitek proti tomu, aby od počátku školního roku 1945/1946 byla opět uvedena v chod...“*¹⁸⁷ Dokonce se přihlásilo tolik dětí, že se vytvořily dvě třídy. Dohromady bylo do obecné, měšťanské a obchodní školy přihlášeno 120 žákyň. *„Oči dětí jen zářily. Mládí velmi rychle setřáslo se sebe strach a bídu náletových dní a nocí, které řádily plné dva roky nad Ostravskem.“*¹⁸⁸ Mateřská škola byla obnovena o rok později. Chovankami v ústavu byly zpravidla děti, jejichž oba rodiče byli v zaměstnání. *„Kázeň, pořádek a navykání k práci z počátku setkalo se u žákyň s částečným nepochopením, ale brzy zvykaly*

¹⁸⁵ SOkA F-M, Kronika Frýdlant n. O. - 2. díl. str. 16.

¹⁸⁶ KMSKB F2, str. 37.

¹⁸⁷ Archiv SCB, Praha, dopis z ministerstva školství a osvěty, č. j. A- 32286/1945-IV/3.

¹⁸⁸ KMSKB F2, str. 37.

pořádku a začaly se s chutí učit, což se projevilo zlepšeným prospěchem ve škole.“¹⁸⁹ Obnovila se též tradice výstav ručních prací a kuchařských výrobků.

Být chovankou Bedřichova ústavu mělo v poválečné době zajisté své výhody. Tou nejzákladnější byla jistota střechy nad hlavou a jídla v žaludku. „Zdravotní stav chovanek byl dobrý. Všechny chovanky přibraly v ústavu značně na váze, také prospěch téměř u všech se zlepšil.“¹⁹⁰

7.2 1948

V květnu¹⁹¹ byl schválen nový školský zákon. Ten mj. přejmenoval obecnou školu na školu národní a „měšťanku“ sloučil s nižšími ročníky gymnázia. Pro boromejky bylo zásadní, že se zavedla tzv. „jednotná škola“. Následně byl zakázán zápis na příští školní rok do obchodní školy. Studentky, které měly za sebou rok studia, musely dostudovat jinde. Jaký byl osud zbylých škol? Nejdříve byla zestátněna mateřská škola, a to v červenci 1948. Situace okolo obecné a měšťanské školy byla více napjatá. Nový školní rok začal až 1. října kvůli epidemii dětské obrny. Během září byli rodiče dětí seznámeni se zájmem státu zestátnit školy. Kronika kongregace dále uvádí: „Rodiče podepsali vlastnoručně žádost ministerstvu školství a národní osvěty, aby naše školy nebyly zestátněny.“¹⁹² V listopadu přijela školní referentka s výnosem školní rady o zestátnění škol. Vysvětlili jí, že sestry nejsou oprávněny předávat školu a inventář, poněvadž se jedná o majetek kongregace. Posléze byla vypravěna delegace rodičovského sdružení za školním inspektorem, ten nebyl k nalezení. Delegaci bylo řečeno, že přijede do Frýdlantu 1. prosince na slavnost zestátnění klášterních škol. Onoho dne se před Bedřichovým ústavem srotil dav chovanek a jejich rodičů. Lidé se zastávali klášterních škol a vyčerpávajícím způsobem diskutovali se školním inspektorem. Nakonec byly povolány lidové milice. „V několika případech byla matka v zástupu, který bojoval o klášterní školu a otec byl členem milice, která přijela dav rozhánět.“¹⁹³ Bylo dosaženo „kompromisu“. Do konce školního roku mohla být polovina učitelského sboru řeholními sestrami. Posléze směly učit už jen učitelky civilní. Bohužel není možné popis těchto událostí konfrontovat s obecní kronikou,

¹⁸⁹ Archiv SCB, Praha, výroční zpráva Bedřichova ústavu za rok 1945/1946.

¹⁹⁰ Tamtéž 1947/1948.

¹⁹¹ KMSKB XIII. str. 98. Mylně uvádí duben.

¹⁹² Tamtéž str. 99.

¹⁹³ Tamtéž.

kteřá v té době již byla psána velmi tendenčně a k uvedené záležitosti se vyjadřuje lakonicky: „*Klášterní školy frýdlantské byly zestátněny 1. prosince 1948. Vyučování převzala světská zpráva.*“¹⁹⁴

7.3 Domov důchodců

Chovanky směly zůstat „až“ do prázdnin 1949. Pak byl Bedřichův ústav nabídnut České katolické charitě. Ta zaplnila všechny prostory chovanci značně letitými, bylo jich na 250. „*Kde se v dřívějších letech ozýval na zahradě zvonivý smích za veselých her bujné dívčí mládeže, tam se zvolna belhá a opírá o hůlčičku stařeček nad hrobem.*“¹⁹⁵

V roce 1951 byla provedena třídenní policejní prohlídka celého ústavu. O co šlo? Hledal se poklad. Nějaký chlapec ze sirotčince v Místku udal, že se v podzemí nachází tajná chodba plná zlatých věcí. „*Bylo použito elektrických vrtaček do značné hloubky stěn ve sklepě pod kaplí.*“¹⁹⁶ Samozřejmě, že se nic nenašlo.

Jaroslav Novosad se stal vedoucím ústavu v roce 1959, o rok později přešel domov důchodců pod správu Frenštátu a započala poměrně rozsáhlá vnitřní přestavba. Sám Novosad píše: „*Ústav poskytuje obyvatelům komplexní péči podle dnešních zásad péče o člověka, tj. stravu pětkrát denně, ubytování ve společných ložnicích, praní, zašívání a kulturní vyžití. Obyvatelům s nízkým kapesným 50,- Kč poskytuje ústav bezplatně ošacení, obuv, holení, stříhání apod. Kulturní život je bohatý. Obyvatelé mají k dispozici větší počet radiopřijímačů, tři televizory, magnetofon, kulečnick, různé hra apod.*“¹⁹⁷ Novosad také uvádí, že ošetřující jsou v podstatě jen řeholnice. Přitom už v roce 1961 byly boromejky v důchodovém věku přeloženy do Vidnavy. Článek je z roku 1966 a ve stejné době vychází úřednické nařízení, aby řádové sestry byly nahrazeny civilními. V roce 1968 končí pracovní poměr řádovým kuchařkám. Sestry opustily ústav 7. srpna 1971. Na rozloučenou zapěly „Te Deum“ a mnoho přítomných dojaly k slzám. Poděkovaly Bohu za přízeň projevenou v uplynulém století. Vzájemně se utěšovaly, že oběť, kterou musejí postoupit je naplnění nejsvětější vůle. A na tu nelze říci nic jiného než „Fiat“. Některé boromejky však Frýdlant nad Ostravicí neopustily. Dvě sestry přebývaly řadu let v útulném příbytku

¹⁹⁴ SOkA F-M, Kronika Frýdlant n. O. - 2. díl. str. 88.

¹⁹⁵ KMSKB XIII. str. 103.

¹⁹⁶ Archiv SCB, Praha, záznamy pro kroniku kongregace od ledna 1948 do prosince 1965, Frýdlant n/Ostr.

¹⁹⁷ Těšínsko, 1966, str. 38.

paní Libosvarové, který byl tzv. malým klášteřem. „*Po roce 1993 zde žilo 6 sester a jejich představenou byla S. M. Petra Šillerová.*“¹⁹⁸ Daniel Šrubař dodává, že od roku 2003 již nikdo z Kongregace Milosrdných sester sv. Karla Boromejského ve Frýdlantu nad Ostravicí není.

¹⁹⁸ ŠRUBAŘ 2004, str. 73.

8 Závěr

První milosrdné sestry přišly do Frýdlantu nad Ostravicí v roce 1870. Bylo to z popudu olomouckého arcibiskupa Bedřicha z Fürstenberka, který měl zájem na udržení boromejek ve své arcidiecézi po ukončení jejich působení ve věznici na Mírově. Dalším důvodem bylo „posílení katolické hráze“ oproti protestantskému severu a zajištění církevního vlivu na vzdělávání po Hasnerově školní reformě.

Bedřich z Fürstenberka je ve všech kronikách milosrdných sester hojně vychvalován. Nabízí se otázka, do jaké míry je toto hodnocení jejich chlebdárce objektivní. Politický tisk, které je antiklerikálně naladěn zaujímá opačný postoj a arcibiskupa (zvláště po jeho smrti) spíše pomlouvá. Střízlivější pohled můžeme nalézt v obecních kronikách, které oceňují činy typu: fundace škol nebo přestavba chrámů. Na druhou stranu kritizují konzervativní (zpátečnické?) tendence – znovuzavedení zákazu pohřbívat protestanty a katolíky na stejném hřbitově.

Olomoucký arcibiskup nechal pro sestry vybudovat řehoní dům – Bedřichův ústav, který je dodnes patrně nejhodnotnější architektonickou památkou ve Frýdlantu n. Ostravicí. Tato stavba prošla dynamickým vývojem. Dnešní podoba je bohatší o jedno podlaží a severní i jižní křídlo. Vnitřní prostory utrpěly značné změny nejprve za nacistické okupace a v šedesátých letech, kdy byly uzpůsobeny domovu důchodců.

Ústav sloužil jako výchovný a hlavně vzdělávací. Až do vzniku Československa měly převahu německé školy. Česká obecná škola měla jen tři třídy, zatímco německá šest. Měšťánská škola byla pouze německá, stejně jako škola obchodní, ale tam se téměř vše vyučovalo v obou jazycích.

Užitečnost milosrdných sester určitě nepocítovaly jen děti. Zvláště v krušných časech, kdy byl region zasažen nepřízní osudu (požár, povodeň apod), mohl se člověk spolehnout, že mu bude od boromejek nabídnuta pomocná ruka. Doslova hrdinských činů se sestry dopouštěly za první světové války, kdy pečovaly o spousty raněných v lazaretu, který byl zřízen v budově jejich opatrovny pro nejmenší.

Musím uznat, že během období první republiky utrpěla jejich popularita jistě šrámy. Vznik samostatného státu přivítaly české řeholnice s nadšením. Z republikového zřízení

však měly rozpaky. Byly oddány ideálu, že v čele státu stojí panovník z Boží vůle. A sekularizace vzdělávání jim byla silně proti srsti. Nedovedly si představit, kam dospěje společnost bez víry. Zatímco ve Frýdlantu n. O. přibývali ti, kteří o vzdělávání v klášteře neměli zájem.

Za druhé světové války sloužil Bedřichův ústav především nacistickým zájmům. Byla v něm zřízena „Heimschule“, do které chodila německá děvčata, v okolí značně nepopulární. Oblibě se netěšily ani sestry, zvláště ty německé národnosti, které měly život trochu snazší. Pro boromejky bylo nepřijemné, že musely učit na civilní škole, a to podle diktátu nacistické ideologie, se kterou se určitě neztotožňovaly. Právě i díky tomu, mohl Bedřichův ústav posloužit mírné odbojové činnosti. Byl v něm ukryt Msgr. Jan Šrámek při své cestě do londýnského exilu.

Po osvobození byly vyhnány německé řeholnice a Bedřichův ústav fungoval jako dočasný tábor pro Němce. Následně byly obnoveny soukromé řádové školy, pochopitelně pouze ty české. Ne však na dlouho, protože komunistům bylo církevní vzdělávání trnem v oku. Školy milosrdných sester si za desítky let svého působení vydobily značný respekt a řada nesouhlasila se zestátněním škol. Docházelo k paradoxním situacím, kdy maminka s chovankou demonstrovaly za zachování klášterních škol a otec v řadách lidové milice takovéto manifestace musel rozehnat.

Po zrušení škol část boromejek ve Frýdlantu n. O. zůstala, aby pečovala o seniory v nově zřízeném domově důchodců. Nezapomínejme, že primární náplní milosrdných sester je právě péče o nemocné a chudé. V roce 1961 byly starší řeholnice přemístěny do Vidnavy a po dalších deseti letech nezůstala v domově již sestra žádná. Několik boromejek zůstalo ve městě až do roku 2003, od té doby tam již žádná není.

Obecně se dá souhlasit s tvrzením, že kroniky Kongregace Milosrdných sester svatého Karla Boromejského jsou věrohodné. Žádný ze záznamů nelze označit za lživý. Na druhou stranu, pokud na něco sestry nebyly pyšné, tak neměly zapotřebí se o tom příliš rozepisovat. Kronika města Frýdlantu nad Ostravicí je v tomto směru spolehlivější, ačkoliv se v ní občas nacházejí drobné nepřesnosti. Hovořím zde o prvním dílu do roku 1945. Díl následující je psán značně tendenčně a nepokládám za moudré mu věnovat mimořádnou pozornost.

Na závěr musím ještě jednou zdůraznit, že existuje prostor pro značné zdokonalení této práce. Údaje z německého originálu kroniky celého kláštera nebo kronik německých škol, by mohly osvětlit řadu pasáží a možná i položit nové otázky.

Seznam použitých informačních zdrojů

Prameny

Kronika Milosrdných sester sv. Karla Boromejského, XIII.

Kronika Milosrdných sester sv. Karla Boromejského, Kr – F2.

Kronika Milosrdných sester sv. Karla Boromejského, Kr – F3, školní kronika.

Kronika Milosrdných sester sv. Karla Boromejského, Kr – F5, kronika války/školní kronika.

SOkA Frýdek–Místek, fond Archiv obce Pržno, inv. č. 1. Kronika Pržno - 1. díl.

SOkA Frýdek–Místek, fond Archiv městečka Frýdlantu n. O., inv. č. 53. Kronika města Frýdlantu nad Ostravicí.

SOkA Frýdek–Místek, fond Archiv městečka Frýdlantu n. O., inv. č. 54. Monografie městečka Frýdlantu nad Ostravicí.

SOkA Frýdek–Místek, fond Klášterní mateřská škola Frýdlant nad Ostravicí, neinventarizováno. Retrospektiva: Krátké pojednání o dřívější historii školy.

SOkA Frýdek–Místek, fond Městský národní výbor Frýdlant nad Ostravicí, inv. č. 14. Kronika Frýdlant nad Ostravicí - 2. díl.

SOkA Frýdek–Místek, fond Místní národní výbor Pstruží, inv. č. 2. Kronika Pstruží - 1. díl.

SOkA Frýdek–Místek, fond Základní škola ul. Komenského, Frýdlant nad Ostravicí, Kronika obecné (národní smíšené) školy Frýdlant nad Ostravicí, nestr.

SOkA Frýdek–Místek, fond Základní škola Frýdlant nad Ostravicí, náměstí T. G. Masaryka, Obecná škola dívčí Frýdlant nad Ostravicí, 1882-1883, Třídní výkaz, inv. č. 4–6.

SOkA Nový Jičín, fond Archiv města Frenštát pod Radhoštěm, inv. č. 330. Kronika města Frenštát pod Radhoštěm.

Literatura

Biographisches Lexikon des Kaiserthums Oesterreich, Díl V. Vídeň, 1859.

FOLTÝN, Dušan a kol. *Encyklopedie moravských a slezských klášterů*. 1. vyd. Praha: Libri, 2005. 878 s. ISBN 80-7277-026-8.

GALANDAUER, Jan. František Ferdinand d'Este: následník trůnu. Vyd. 1. Praha: Paseka, 2000. 353 s., [16] s. obr. příl. Historická paměť. Velká řada; sv. 5. ISBN 80-7185-325-9.

HAVLÍK, Radomír a KOŤA, Jaroslav. *Sociologie výchovy a školy*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2007. 174 s. ISBN 978-80-7367-327-7.

JONOVÁ, Jitka. *Theodor Kohn kníže – arcibiskup olomoucký, titulární arcibiskup Peleusijský*. Olomouc, 2010. 235 s. Disertační práce. Univerzita Palackého v Olomouci. Cyrilometodějská teologická fakulta. Vedoucí práce František X. HALAS.

KASPER, Tomáš a KASPEROVÁ, Dana. *Dějiny pedagogiky*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2008. 224 s. Pedagogika. ISBN 978-80-247-2429-4.

KRÁTKÁ, Eliška. *Kongregace Milosrdných sester svatého Karla Boromejského*. Praha, 2013. 73. s. Diplomová práce. Univerzita Karlova. Filozofická fakulta. Vedoucí práce Pavel KRAFL.

KROUPOVÁ, Bohumila a VYBÍRAL, Bohumil. *Přírodopyt jako vyučovací předmět mezi lety 1869 a 1939*. in: Matematika-fyzika-informatika. Praha, 2014. str. 187-200.

KRŠKA, Titus. *Hasičstvo. Rukojet' pro československé sbory hasičské a obecní úřady vzhledem ke stávajícím zákonům požárním a obecním*. Brno: Slavie, 1874. 64 s.

KUBÍČEK, Jaromír. *Dějiny žurnalistiky na Moravě: první století českých časopisů 1848-1948*. Brno, Muzejní a vlastivědná společnost, 2013. 279 s. Vlastivěda moravská. Nová řada Země a lid; sv. 13. ISBN 978-80-7275-095-5.

LOHMANN, Nina. *Das „deutsche Prag“ 1939–1945. Ein Beitrag zur Erforschung der besetzten Hauptstädte Europas*. Praha, 2014. 212 s. Disertační práce. Univerzita Karlova. Fakulta sociálních věd. Vedoucí práce Jan Křen.

MALÍŘ, Jiří a kol. *Politické strany: vývoj politických stran a hnutí v českých zemích a Československu v letech 1861-2004*. Brno: Doplněk, 2005. 2 sv. ISBN 80-7239-180-1.

MAUR, Eduard. *Paměť hor: Šumava, Říp, Blaník, Hostýn, Radhošť*. Vyd. 1. Praha: Havran, 2006. 375 s. Krok; sv. 3. ISBN 80-86515-60-5.

PETIT, François. *Spirituality of the Premonstratensians. The Twelfth and Thirteenth Centuries*. Minnesota: Liturgical press, 2011. 360 s. ISBN 978-0-87907-242-1.

PITELKOVÁ, Lucie. *Charitativní působení pražské kongregace Milosrdných sester sv. Karla Boromejského v Čechách do roku 1950*. Praha, 2008. 182 s. Diplomová práce. Univerzita Karlova. Pedagogická fakulta. Vedoucí práce Dušan FOLTÝN.

SAHEB, Jan et al. *Dějiny Frýdlantu n.O., Lubna a Nové Vsi*. Ostrava: Montanex, 2009. 747 s. Tady jsme doma. ISBN 978-80-7225-300-5.

SEMOTANOVÁ, Eva a kol. *Akademický atlas českých dějin. 2., doplněné vydání*. Praha: Academia, 2016. xxviii, 559 stran. ISBN 978-80-200-2574-6.

SYSALOVÁ, Petra. *Hospodářský a sociální význam železáren ve Frýdlantu nad Ostravicí*, in: Sborník Státního okresního archivu Frýdek-Místek, Frýdek-Místek, 2009, str. 98-110.

ŠRUBAŘ, Daniel. *Klášter sester boromejek ve Frýdlantu nad Ostravicí a rozvoj tohoto řádu v 19. století*, in: Sborník Státního okresního archivu Frýdek-Místek, Frýdek-Místek, 2004, str. 66–78.

UHLÍK, Jan. Mírov. České vězeňství. 1994, č. 3, s. 76–83. Dostupné také z WWW: https://www.vscr.cz/wp-content/uploads/2017/03/CV_1994_3a.pdf.

Wissenschaftliche Studien und Mittheilungen aus dem Benedictiner-Orden mit besonderer Berücksichtigung der Ordensgeschichte und Statistik. Brünn: Rohrer, 1917-1918, 38-39(1). s. [1c]. Dostupné také z: <http://www.digitalniknihovna.cz/mzk/uuid/uuid:2318bfd0-00c5-11e5-9f08-005056825209>.

ZATLOUKAL, Pavel. *Příběhy z dlouhého století: architektura let 1750-1918 na Moravě a ve Slezsku*. Olomouc: Muzeum umění Olomouc, 2002. 702 s. ISBN 80-85227-49-5.

Periodika

Moravská orlice, 1869 a 1890, **7** a **28**.

Národní politika, 1924, **42**.

Rovnost, 1893 a 1896, **9** a **12**.

Těšínsko, 1966, **9**.

Seznam příloh

Příloha 1 – Náboženská mapa Evropy 2. pol. 19. stol. In: *Slate Magazine* [online]. [cit. 11.4.2020]. Dostupné z: <https://slate.com/human-interest/2014/06/religion-map-mid-19th-century-scottish-map-of-world-religion.html>.

Příloha 2 – Mapa Stabilního katastru. In: *Archivní mapy – ČÚZK* [online]. [cit. 11.4.2020]. Dostupné z: https://archivnimapy.cuzk.cz/uazk/com/com_data/0632-1/0632-1-003_index.html.

Příloha 3 – Současná mapa, poloha kulturního domu. In: *Mapy.cz* [online]. [cit. 11.4.2020]. Dostupné z: <https://mapy.cz/zakladni?x=18.3581221&y=49.5926007&z=18&source=muni&id=4768>.

Příloha 4 – Současná mapa, trasa „klášteřík“ – kostel. In: *Mapy Google* [online]. [cit. 11.4.2020]. Dostupné z: <https://www.google.cz/maps/dir/49.5916962,18.3585507/49.5933654,18.3580942/@49.5925188,18.3561573,17z/data=!4m2!4m1!3e2>.

Příloha 5 – Bedřichův ústav před rokem 1908. Zdroj: SAHEB, Jan et al. *Dějiny Frýdlantu n. O., Lubna a Nové Vsi*. Ostrava: Montanex, 2009. str. 273.

Příloha 6 – Bedřich z Fürstenberka – koláž (skutečná podoba + vitráž). In: *Česká Wikipedie* [online]. [cit. 11.4.2020]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Bed%C5%99ich_z_F%C3%BCrstenberka.

Příloha 7 – Erb tehdejšího olomouckého arcibiskupství. Archiv autora.

Příloha 8 – Erb Fürstenberků. Archiv autora.

Příloha 9 – SOKA Frýdek–Místek, fond Archiv městečka Frýdlantu n. O., inv. č. 53. Kronika města Frýdlantu nad Ostravicí, str. 15.

Příloha 10 – SOKA Frýdek–Místek, fond Archiv městečka Frýdlantu n. O., inv. č. 53. Kronika města Frýdlantu nad Ostravicí, str. 29.

Příloha 11 – Bedřichův ústav kolem roku 1920. Archiv Milosrdných sester sv. Karla Boromejského.

Příloha 12 - SOKA Frýdek–Místek, fond Dvouletá obchodní škola dívčí Frýdlant nad Ostravicí, inv. č. 1. Popis fondu dívčí obchodní školy.

Příloha 13 – Tamtéž. Předměty v třídním výkazu.

Příloha 14 – Počet studentek v dívčí obchodní škole – graf.

Příloha 15 – SOKA Frýdek–Místek, fond Archiv městečka Frýdlantu n. O., inv. č. 53. Kronika města Frýdlantu nad Ostravicí., str. 69.

Příloha 16 – Císař Vilém na Konopišti 13. června 1914. Zdroj: GALANDAUER, Jan. *František Ferdinand d'Este: následník trůnu*. Vyd. 1. Praha: Paseka, 2000. str. 261.

Příloha 17 – Lazaret ve Frenštátské sokolovně. Zdroj: *Hlasy muzea a archivu ve Frenštátě pod Radhoštěm: vlastivědný časopis Frenštátska*. Frenštát pod Radhoštěm: Muzejní a vlastivědná společnost, 2014, **31**(1-4). str. 95.

Příloha 18 – Vojenská nemocnice ve Frenštátu tzv. „baráky“. Zdroj: *Hlasy muzea a archivu ve Frenštátě pod Radhoštěm: vlastivědný časopis Frenštátska*. Frenštát pod Radhoštěm: Muzejní a vlastivědná společnost, 2013, **30**(1-4). str. 75.

Příloha 19 - Hrob Dr. Viléma Jandla. Archiv autora.

Příloha 20 – Čtvrtá elektrická centrála ve Vítkovicích. In: *Stavby v Moravskoslezském kraji* [online]. cit. [19.4.2020]. Dostupné z: <https://www.msstavby.cz/promeny-ostravy-61-10-11-2013/>.

Příloha 21 - Sochu božského Srdce Páně nad hrobem frýdlantských boromejek. Archiv autora.

Příloha 22 – Nádraží ve Frýdlantě v den příjezdu prezidenta republiky 1924. KMSKB F5, 1923/1924, str. 9.

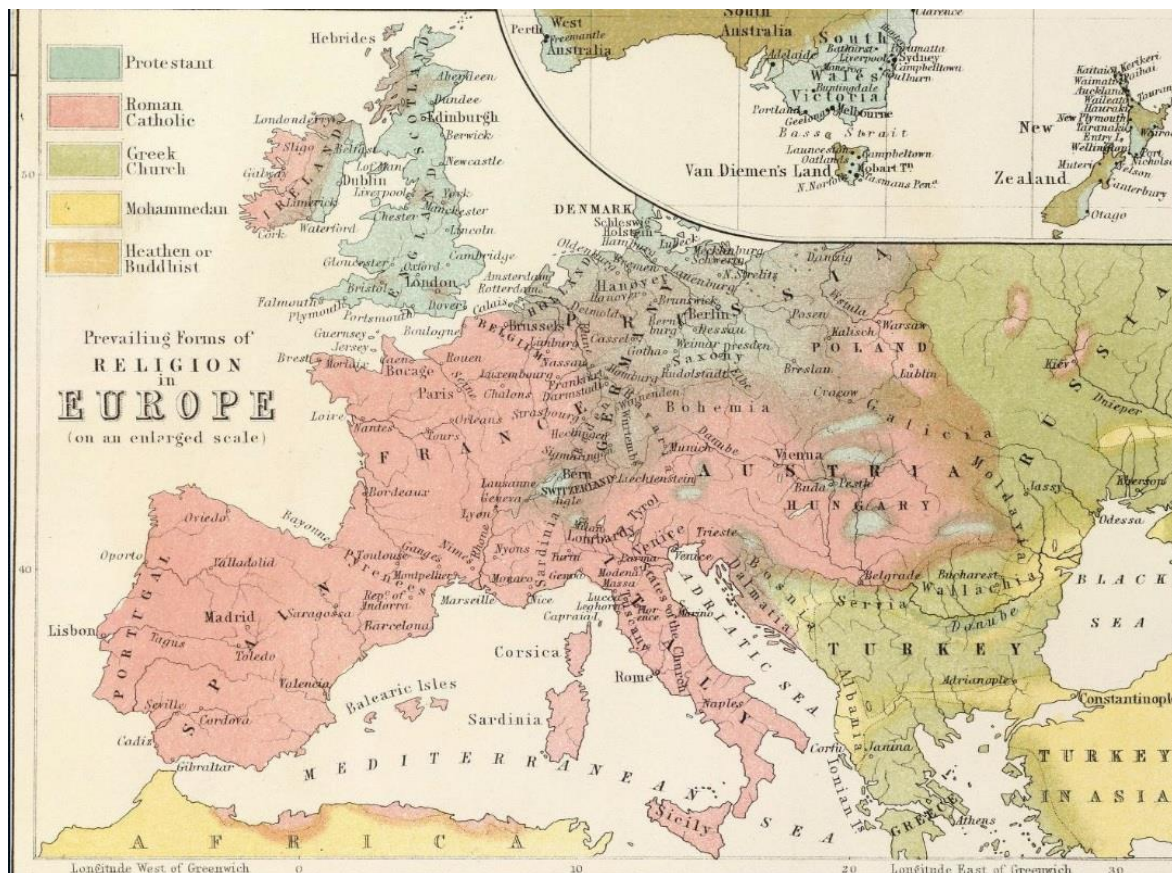
Příloha 23 – Současná podoba Bedřichova ústavu. In: *Místa působení Matky Vojtěchy* [online]. cit. [24.4.2020]. Dostupné z: <https://matkavojtecha.boromejky.cz/fotogalerie-fotky.html?galerie=12>.

Příloha 24 – Zapečetění kroniky obecné školy – SOKA Frýdek–Místek, fond Základní škola ul. Komenského, Frýdlant nad Ostravicí, Kronika obecné (národní smíšené) školy Frýdlant nad Ostravicí, 1939/1940.

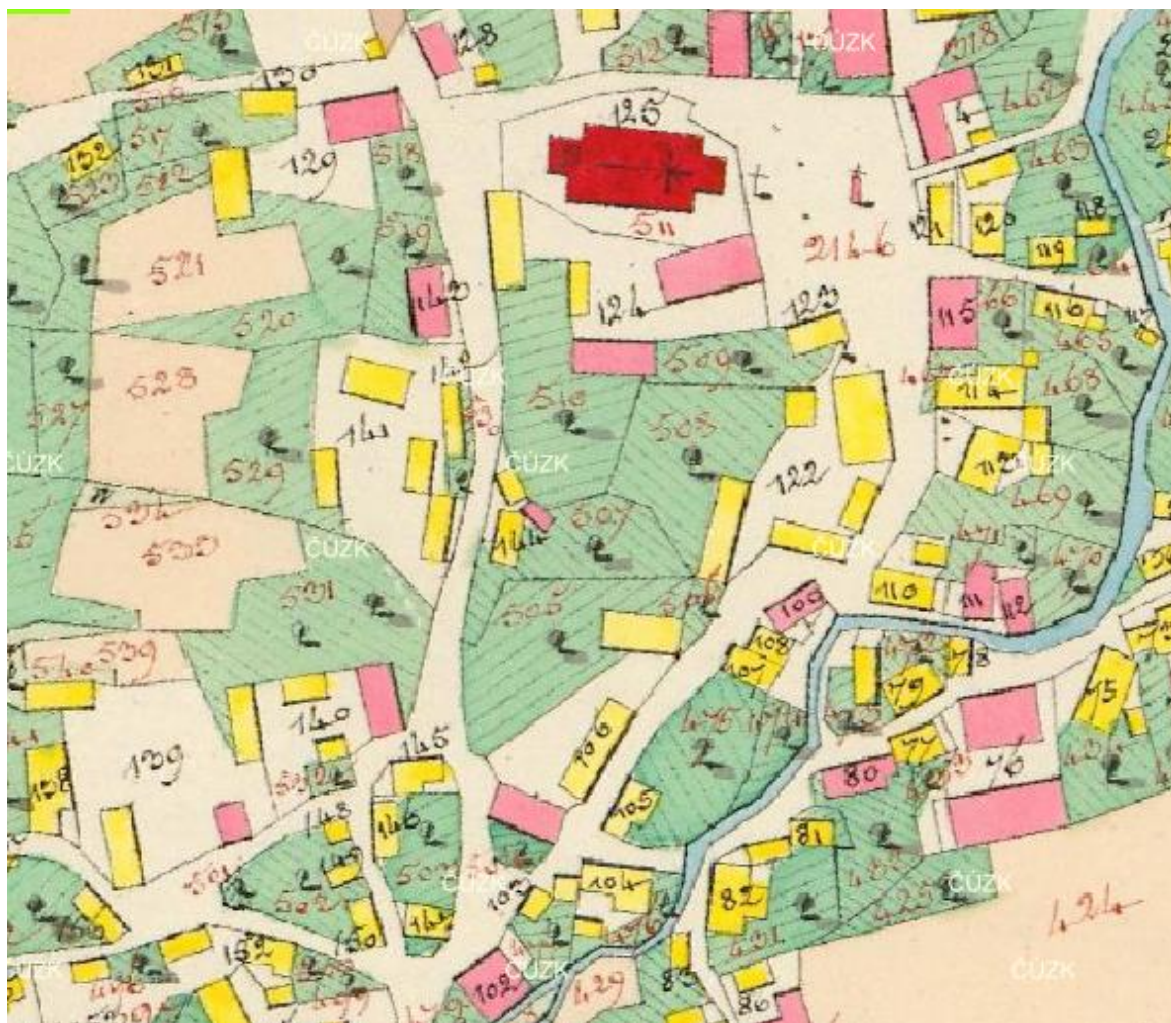
Příloha 25 – Obchodní škola v roce 1941 - Zdroj: SAHEB, Jan et al. *Dějiny Frýdlantu n.O., Lubna a Nové Vsi*. Ostrava: Montanex, 2009. str. 375.

Příloha 26 – Rukojmí nacistů - SOkA Frýdek–Místek, fond Archív městečka Frýdlantu n. O., inv. č. 53. Kronika města Frýdlantu nad Ostravicí, str. 256.

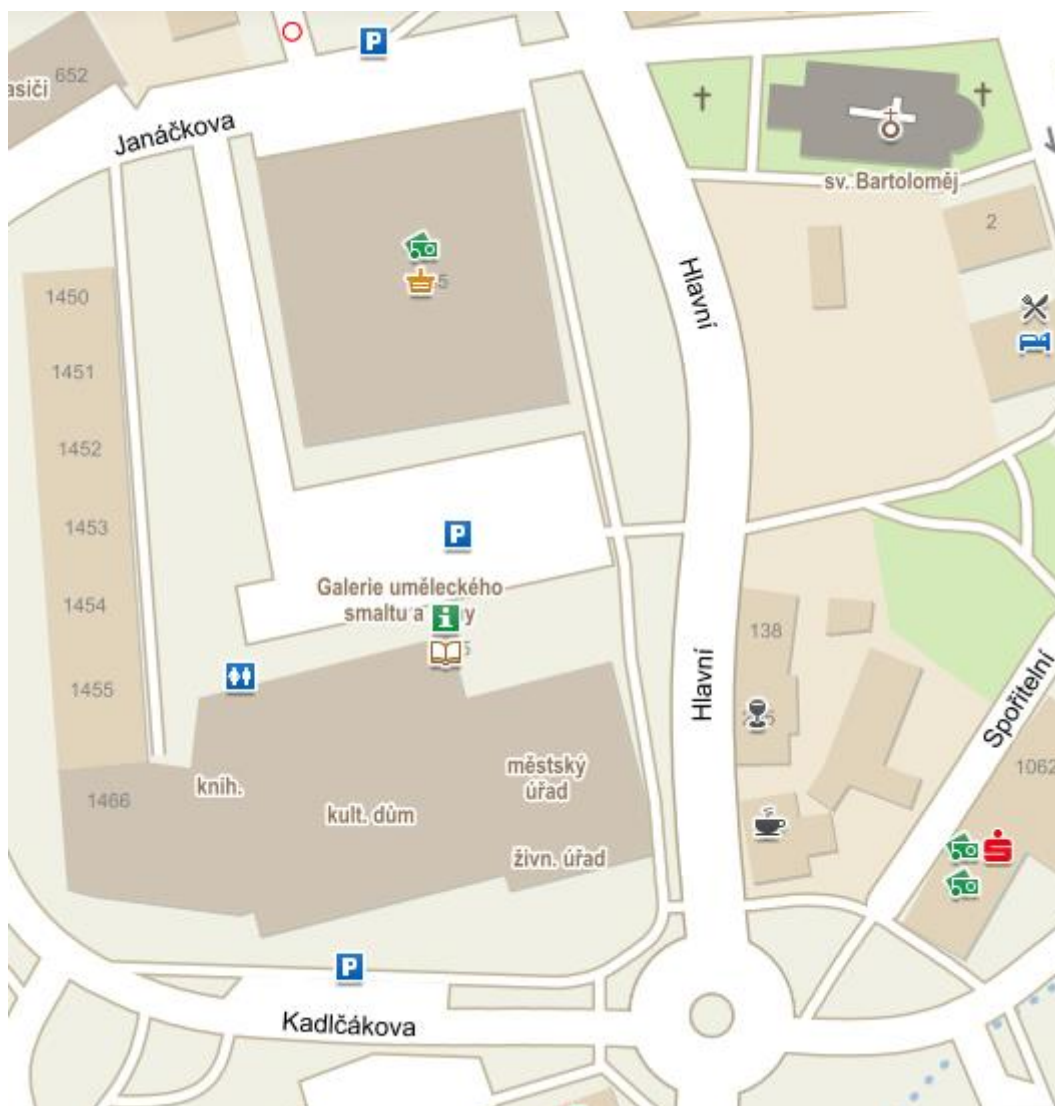
Příloha 1 – Náboženská mapa Evropy 2. pol. 19. stol.

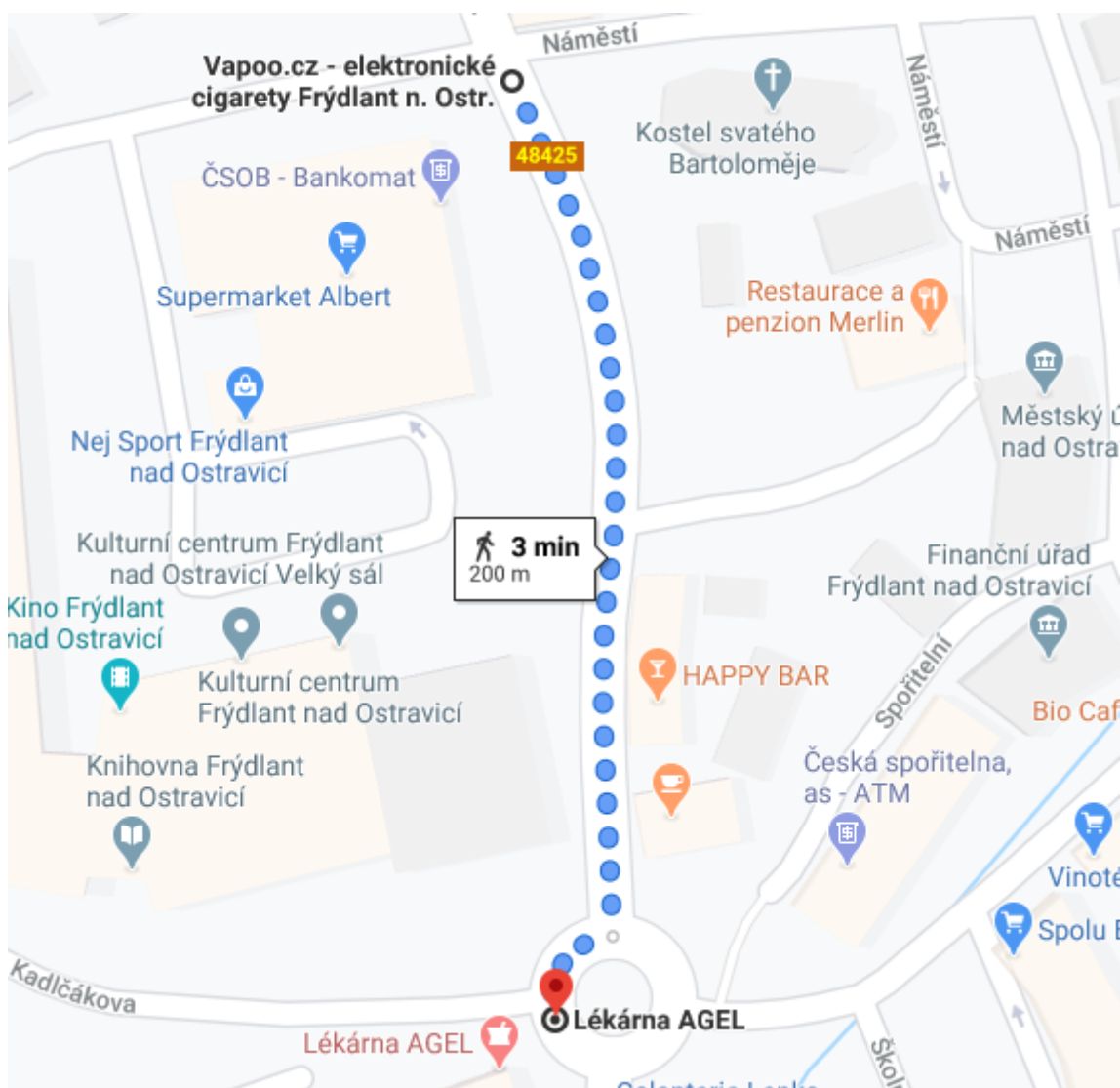
Příloha 2 – Mapa Stabilního katastru

Příloha 3 – Současná mapa, poloha kulturního domu

Příloha 4 – Současná mapa, trasa „klášteřík“ – kostel

Příloha 5 – Bedřichův ústav před rokem 1908

Příloha 6 – Bedřich z Fürstenberka – koláž (skutečná podoba + vitráž)

Příloha 7 – Erb tehdejšího olomouckého arcibiskupství

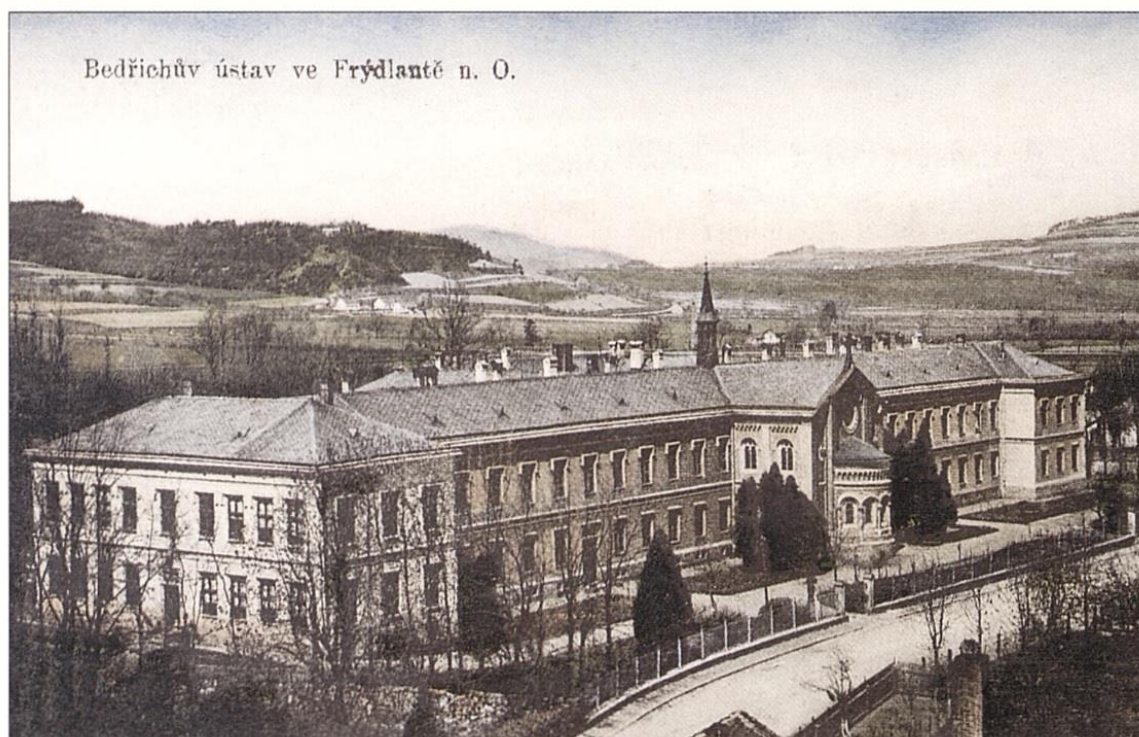
Příloha 8 – Erb Fürstenberků

Roku 1854-55 opět špatná úroda a z toho zase hlad.
Roku 1880-4. III. velká povodeň, jenž mnoho škod způsobila
na domcích a majetku obyvatelů na Slomenci. Uvřela mnoho il,
rodiných polí a narneda štěrku a kamenní. Povodeň přišla náhle. Po
několika denním dešti neodolala hráz nádrží vodních pro plave-
ní, dříví v horách vřekne. Nápořem vodních spoust se hráz protáhla
a po celé hořině večer počaly se spousty vod valiti' bez látky povodně.
nou Ostravici. Obyvatelé Slomence probuzeni' hukotem vod ze span-
ku počali utíkat, ale jediný přechod přes lauku u Slalatsy už ne-
byl pro velkou vodu možný. Museli se vrátit do vřeků obyali zpět
a jak voda počala stoupat utíkali na sualy. Voda v mnohých
obydlených proudila okny. Slomence byl úplně od ostatního světa,
lámtnu potřísnit. Voda sáhala až po chodníky na huťě a přem-
ky mezi Ostravicí a jin lešící bylo jenno říčiště. Upadávati po-
řála upadávati tepiv suchého dne bečiv a po opravnutí objevilo se
po polích hořině seklych, proudě podobně pobídych ryb, zvláště kostuhů.

hudbě a zpěvu v klášterní škole kolení. Pro nehody s místními veličinami
byl koncem roku 1885 sprostěn úřadu svého a přesázen do Valašského Meziříčí.
O jeho příčině přesazení vypravěl mi jeden ze starých členů obecního zastupitel.
štra, že hlavní příčinou byl praveč chlívek. Chlívek byl u školy v špatném stavu.
Nadučitel žádal místní školní radou o opravu, ale oprava do rimy provede-
ná nebyla. Klášr v rimě uhradily mrazu, nadučitel se bal, že mu pravečko
zmrzne a umístil je ve školním kabinetě. Přišel inspektor na inspekci
a mimo jiné prohlédl i místnosti ve škole a tu našel i ono pravečko místo
ve schránku ve školním kabinetě. Po uvědomění nadučitelové žádal ze své
úřední moci osobu úřad o opravu chlívka. Chlívek byl sice opraven, ale
místní činitele hledali příčinu, aby se mu mohli vymstít ať ji našli.
Nadučitel Pavlík byl též spolutakadratelem křesťanského spolku ku pod-
poře chudé mládeže školní.

Příloha 11 - Bedřichův ústav kolem roku 1920

Příloha 12 - Popis fondu dívčí obchodní školy

Identifikace materiálu:

Archiv: Státní okresní archiv Frýdek-Místek(227202010)

Fond: Dvouletá obchodní škola dívčí Frýdlant nad Ostravicí

Značka fondu:

Číslo NAD: 946

Číslo pomůcky: 1020

Inventární č.: 1

Signatura:

Pořadové č.:

Typ evid. jedn.: úřední kniha

Č. evid. jedn.: .

Kód záznamu: FM007577

Popis:

Název školy: Dvouletá obchodní škola dívčí Frýdlant nad Ostravicí

Sídlo školy: Frýdlant nad Ostravicí

Časový rozsah: 1910-1941

Typ školy: Odborné školy - ekonomické (obchodní akademie, obchodní školy a školy hospodářské)

Vyučovací jazyk: český

Obsah: Společný katalog

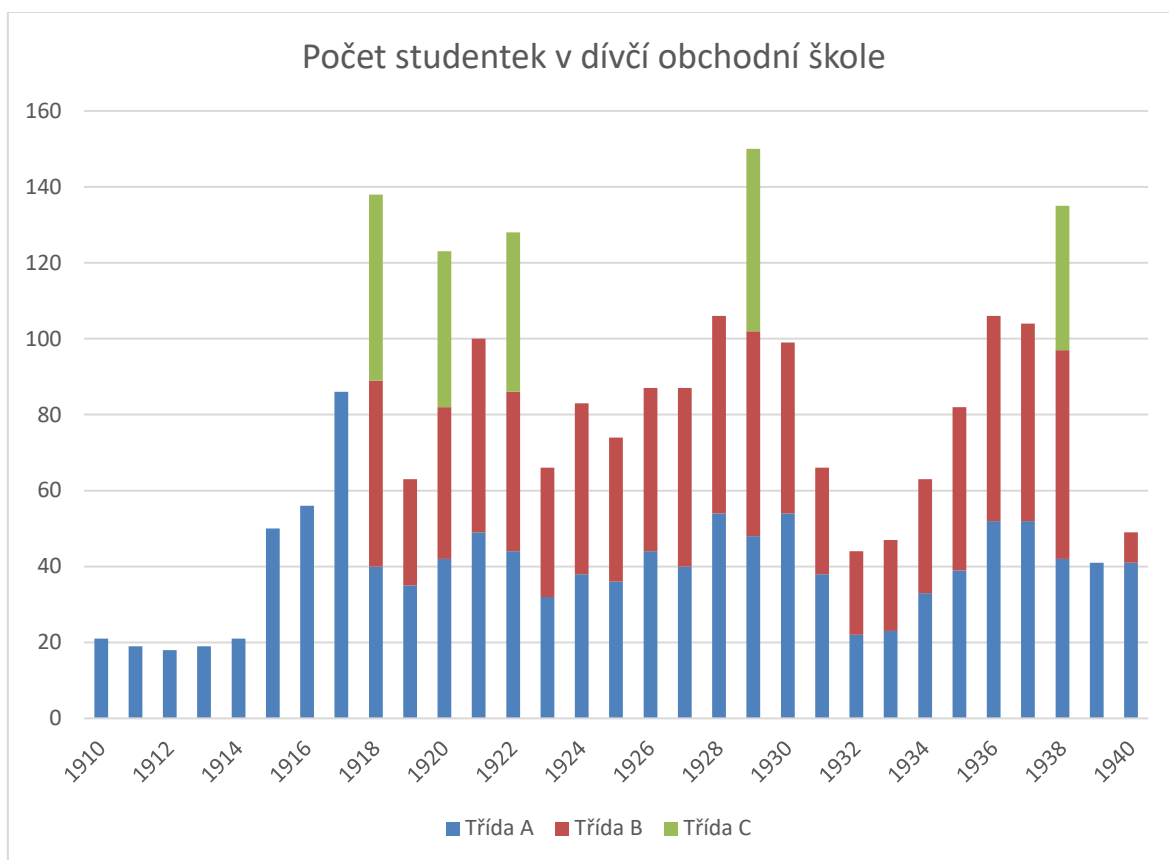
Další obsah:

Poznámka:

Příloha 13 – Předměty v třídním výkazu

/	/	/	2	/	/	/	/	Fleiss
/	/	/	/	/	/	/	/	Religion
/	/	2	/	/	/	/	/	Deutsche Sprache und Literatur
2	2	2	2	2	2	2	2	Rechnen und Konto-Korrente
/	2	2	2	/	/	/	/	Korrespondenz deutsch
-	-	-	-	3	3	3	3	Korrespondenz-böhmisch
/	2	2	2	/	/	/	/	Einfache Buchhaltung deutsch
-	-	-	-	/	/	/	2	Einfache Buchhaltung böhmisch
2	3	-	-	/	/	-	-	Doppelte Buchhaltung deutsch
-	-	-	-	/	2	-	-	Doppelte Buchhaltung böhmisch
/	-	-	-	/	-	-	2	Amer. Buchhaltung deutsch
-	-	-	-	/	-	-	-	Amer. Buchhaltung böhmisch
/	2	2	2	/	/	/	/	Handels- und Wechselkunde deutsch böhm.
-	-	-	-	/	/	2	2	Handels-Geographie
/	2	/	2	/	2	/	/	Kalligraphie
/	-	-	-	/	-	-	-	Kontorarbeiten
3	3	2	3	/	/	/	2	Stenographie deutsch
-	-	-	-	/	2	2	2	Stenographie böhmisch
-	-	-	-	2	2	2	2	Böhmische Sprache
-	-	-	-	-	2	2	2	Französische Sprache
2	/	2	2	/	/	/	/	Englische Sprache
2	2	-	-	/	2	-	-	Schreibmaschine
2	2	2	2	/	/	/	/	Form der Arbeiten
100	100			100	100			Zeugnis erhalten am

Příloha 14 – Počet studentek v dívčí obchodní škole

Příloha 15 - Kronika města Frýdlantu nad Ostravicí, str. 69

Největší činnosti může se vykarati za prvních dvacet let, kdy
všecky frýdlantské spisy byly jimi členy. Zvláště na předsednictví Januše P.
Synáče Janáka byla pořadatelkou mnoha přednášek. V dubnu roku 1902
přednášel v Kat. Jes. v svých cestách cestovatel Holub na v květnu téhož
roku koncertoval místo houslí ^{Frýdlant} Dobříček. V době přítomne xije už jen
z tradice.

Příloha 16 – Císař Vilém II. na Konopišti 13. června 1914

Příloha 17 – Lazaret ve Frenštátské sokolovně

Příloha 18 – Vojenská nemocnice ve Frenštátu tzv. „baráky“

Příloha 19 – Hrob Dr. Viléma Jandla

Příloha 20 – Elektrická centrála ve Vítkovicích v roce 1913

Příloha 21 - Sochu božského Srdce Páně nad hrobem frýdlantských boromejek

Příloha 22 - Nádraží ve Frýdlantě v den příjezdu prezidenta republiky 1924

Příloha 23 – Současná podoba Bedřichova ústavu

Příloha 24 – Zapečetění kroniky obecné školy

Úřadním osvědčením ze dne 1. července 1940
čís. 399/1-40 „budítel školské kroniky ať
včetně do roku 1939/40 zabalena, zape-
četěna a uložena jako závodní kniha“

Edvard Dyba,
říd. uč.

Příloha 25 – Obchodní škola v roce 1941

Příloha 26 – Rukojmí nacistů

